

Kiŋwakti ki Gia yə Jisəs ni chusiki i Jən

Gia yə yi kə i Kiŋwakti kələ mə

Kiŋwakti kələ kə kəm gia yə Jisəs Klistus ni chusiki i Jən waiŋ wi wi ntum. Jən ni nyaka kiŋwakti kələ i jəbi wə bə ni bwili wi tsə jiə i tumi ki bəkə kintəəŋ ki Batməs. Wi ni nyaka i bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ. Wi ni yisi nnyaka, yisi bəh gia yə Jisəs mwi ni chusiki i wi a wi nyaka chiŋsi i bijuŋni biwə biə nanitaŋ. Gia yə yi biəliki yi kə mbaŋ wi gia yiduli yə wi ni yeiŋki i fiəŋ wə ka ndəmsi, yi num asi Nyə bəiŋsiki bəni bə bə kə mbu, jiə bəchu bə i ŋgəkə wə.

Kifwu ki gia kə ki kə i Kiŋwakti kələ mə

1:1-8 Kin'yisi

1:9-3:22 Ndəmsi bi ninshiŋ bəh biŋwakti biə bi tsəki i bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ

4:1-8:1 Kiŋwakti kə bə ni laa baŋ bəh nyanti i kidi wə nanitaŋ

8:2-11:19 Kijəŋ nanitaŋ

12:1-13:18 Kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə bəh nyám yi gumini yifa

14:1-15:8 Bindəmsi bidəkə chi chi

16:1-21 Biŋkuŋə biə nanitaŋ kə shəm yi Nyə yi jumini

17:1-20:10 Bə laksi Babilon bəh nyam yi gumini bəh bəni bə bə nyiki ntəkə a bə kə bəni bə ntum bə Nyə bəh ŋkpeli

20:11-15 Nsaka wi gəksini

21:1-22:5 Mbi wi bəiŋ wimfian bəh kuku wim-
fian bəh Jelusalem wimfian
22:6-21 Kiŋkəsi

Kin'yisi

¹ Kiŋwakti kələ kə kəm gia yə Nyə nǐ nya i Jisəs Klistus a wi chusi i bəni bu, a num gia yə yi kaŋaki i dzə di i jəbi wi juli wə. Jisəs Klistus ka faaŋ chinda wi i mi wi wi nəm Jən i fə a bə kiə gia yiwə.

² Wi ka nyaka gia yichi yə wi nǐ yeiŋ, yi num gia yi Nyə yələ bəh gia yə Jisəs Klistus nǐ dzaka i wi.

³ Kimbəiŋsi kimbum bi numki i mi wə wi bi faaki ntum wi Nyə wələ. Kimbəiŋsi kimbum bi num tə i bəni bə bə bi wəkəki gia yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə jiə, kəm jəbi wi gia yiwə si num kəmsi dzə lə.

Jən bəni i bijuŋni bi bəni bə bumni nanitan

⁴ Akə mih Jən, mih nyakaki kiŋwakti kələ i bijuŋni bi bəni bə bumni bə nanitan bə kə i kimbu ki mbi wi Esia wə. Ma shəm yi yindzəŋni bəh kimbəiŋni num i mbeiŋ, ki dzə i Nyə wə wi kə, a num wə wi nǐ kə, a num wə wi kə i bi dzə. Ma kinduksi ki Nyə bəh kimbəiŋni numki bəh mbeiŋ, ki dzə tə i biŋ'waka biə nanitan bi kə i kiŋkii ki nshiŋ, ⁵ bəh i Jisəs Klistus a num wi wə wi si chusi gia yi ŋkəŋ kəm Nyə i bəni. A nǐ kə wi mi wi ninshiŋ i fiəni dza i kpi wə. Ayaka akə wi wə wi sakaki bəŋkuŋ bəchi fa kuku. Akə wi wə wi kəŋki bukumbeiŋ, wi bwili bukumbeiŋ i chu bibukumbeiŋ wə bəh mwa mu.

⁶ Wi kə wi fə bukumbeiŋ num bəni bə ŋkuŋ bi Nyə, fə bukumbeiŋ num bətii mfə gia bə Nyə wə wi kə Nyə wi num Ba wi. Mbum bəh ŋga numki i wi jəbi wichi kiŋgəksi kiwə kəbi. Yi nŋm ayaka.

⁷ Mbeyiŋ tsēiŋ, Jisəs dzəkɪ lə, wi bi dzəkɪ i bikwu wə. Bəni bəchi num i bi yeiŋ i wi wə na bəh bəni bə bə nǐ bwan wi bəh gəŋ. Kitumi ki fa kuku kichi num i bi fiki bəh mindəm kəm wi. Lə yi bi numki yaka. Yi nǔm ayaka.

⁸ Bah Nyə dzakaki a ŋgaiŋ kə Alfa bəh Omega. A num wə wi kə a num wə wi nǐ kə, a num wə wi kə bi dzə. A num wi Ŋga Bichi.

Jən yeiŋ Jisəs

⁹ Akə mih Jən, waiŋnih wimbeyiŋ i Jisəs wə, bukumbeyiŋ bəchi yeiŋki ŋgəkə kəm wi, num i ŋkuŋ bi kintəəŋ, kaŋa shəm i gia yichi wə. Mih nǐ kə i Batməs tumi ki bəkə kintəəŋ num bə nǐ bwili mih num bwilini kəm gia yi Nyə yə mih nǐ fukuki chu dzaka kəm Jisəs.

¹⁰ A dzə num i chəkə bi Bah wə mih nǐ kə i Kiŋ'waka ki Nyə wə, mih ka dza wəkə ja yi dzaka i mih jum bəh ŋga aka jəŋ.

¹¹ Yi nǐ dzakaki a, “Nyāka gia yələ wə yeiŋki lə i kiŋwakti mə wə chīŋsi i bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ bə kə i tumi ki Efesus, Similna, Begamum, Tayatila, Saldis, Filadelfia bəh Lawdesia wə.”

¹² Mih kabə fiəni gwu i yeiŋ mi wə wi dzakaki i mih. Ayaka jəbi wə mih nǐ tseiŋ tali, ka yeiŋ biēiŋ biə bə təmki naka bi baiŋsini yeiŋ wə nanitaŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli. ¹³ Mi widəkə num i biēiŋ biə bə təmki naka bi baiŋsini yeiŋ kintəəŋ aka mi wə yeli wi kə Waiŋmi, num wi ləh mbuŋ wi dəəŋ ka wafi daŋsi kiŋ'wafi i ki jum ki wə.

¹⁴ Juŋ yi fwu i fwu wi wə nǐ fukuki lə buuu aka ndaŋ wi fukuli, chu num aka kitəh ki dzaŋ.

¹⁵ Gvu yi nī tək̄siki aka chwaka ki bək̄ali kə bə kpa ki ŋwan̄yi, ja yi jumi aka bək̄o yi gb̄oni.

¹⁶ Wi nī kaŋaki bij̄oŋ nanitaŋ i tseiŋ yi yilək̄ali wə, nywə wi jum wə wi kwaki bimbū bichi buku i dzaka ki wə, shi bi baiŋ aka wəŋ wi nshichuŋ.

¹⁷ Si mih yeiŋ wi, ka gb̄o i wi nshiŋ ka numki aka kiŋkpili ki mi. Wi jiə tseiŋ yi yilək̄ali i mih wə dzaka a, “Kiə wə ki lw̄aki kə. Akə mih Ninshiŋ a num mih Kiŋgəksi.

¹⁸ Akə mih wə mih kə wiwə̄m. Mih nī kə mih kpi, ayakalə tsēiŋ, mih fiəni chu wiwə̄m, mih num i ni numki jəbi wichi. A kaŋaki mih biŋ'weli bi kpi bəh bi tumi bi bəni bə kpili.

¹⁹ Ayakadəiŋ, nyāka gia yə wə yeiŋ, yə yi kə i liə bəh yə yi ni dzə i jum wə.

²⁰ Gia yi nyumini yə bij̄oŋ biə nanitaŋ wə si yeiŋ i tseiŋ yiŋ yilək̄ali wə bəh biəiŋ biə nanitaŋ bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bək̄ali kə bə təmki naka bi baiŋsini yeiŋ chusiki yələ: Bij̄oŋ biələ nanitaŋ kə bəchinda bə Nyə bə bə kə bijuŋni bi bəni bə bumni biə nanitaŋ, biəiŋ biə bə təmki naka ki baiŋsini yeiŋ a num bijuŋni bi bəni bə bumni nanitaŋ biwə.”

2

Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijūŋni ki bəni bə bumni i Efesus

¹ Mi wə mih nī yeiŋ, wi dzaka i mih a, “Nyāka kiŋwakti i chinda wi Nyə wə wi kə wi kijūŋni ki bəni bə bumni i Efesus a, ‘Wələ kə ndzaka wi wə̄maka wə, wi kaŋaki bij̄oŋ biə nanitaŋ i tseiŋ yi yilək̄ali wə, wi nyani i kintəəŋ ki biəiŋ biə nanitaŋ biə bə

nī keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli kə bə nī təmki naka bi baiŋsini yeiŋ wə:

² Mih kiəki lə kimfə kimbein bəh si mbein nəmki bəŋŋ, kiə tə shəm yimbein yi kaŋani bəh si mbein kəkə i bum gia yə bəni bəchu dzəki bəh yi. Mbein kə num mbein məm yeiŋ lə bəni bə bə bəŋki gwu yibə a bə ŋgaiŋni kə bwa bə ntum bə Jisəs bə kəbi, ka yeiŋ a bə kə bəni bə ntəkə.

³ Mih kiəki lə si mbein keiŋsiki kaŋaki shəm i gia yichi wə kəm mih bəh kə.

⁴ Ayakalə, gia yidəkə kələ yə mih kaŋaki kəm mbein yi ndzəŋ kə i mih. Mbein chu kaŋaki kə kiŋkəŋ kə mbein nī kaŋaki i ninshiŋ.

⁵ Mbein kwāka na di biə mbein nī yisi kə ka mbein gbəyi. Mbein kwūni shəm yimbein, mbein fīəni fāki asi mbein nī fəki i ninshiŋ. Mbein ka baŋŋ i kwūni, mih ni dzə dzə bwili naka kimbein kə mbein təmki naka ki baiŋsini yeiŋ i di biə ki si num.

⁶ Ayakalə, gia yindzəŋni yə mbein fəki kə a mbein baiŋŋki lə nəni ki bəni bə Nikəlaus, a num gia yə mih baiŋŋki tə.

⁷ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wəkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyə dzakaki i binjuŋni bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi mih ni nya dzəh i wi i dzi mintam mi kpeiŋ wə wi nyaki nəni kə ki kə i di bi kinsanli ki Nyə wə.' ”

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Similna wə*

⁸ Mi wiwə chu dzaka i mih a, “Nyāka kiŋwakti i chinda wi Nyə wə wi kə wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Similna a, ‘Wələ kə ndzaka wi wəməka wə wi kə

wi Ninshin a num wi Kingəksi. Akə wi wə wi nī kpi fləni chu wiwəm.

⁹ Mih kiəki lə bəngəkə bə mbeinj yeinjki bəh kifuu kimbeinj, ayakalə mbeinj kə bəni bə kinəkəni. Mih kiəki lə ja yichu yə bəni dzakaki kəm mbeinj. Bə bəəŋki gwu yibə a bə ŋgainni kə Bəju, bə kəbi kə Bəju. Bə num i mbanj wi Satan wə.

¹⁰ Mbeinj ma lwāki bəngəkə bə mbeinj kə i ni yeinj. Mbeinj wōkə, ŋkpele si num a i jiə mbeinj bədəkə i junj yi nsəŋ mə a bə məmsi mbeinj. Mbeinj num i ni yeinj ŋgəkə i kaŋ wə jwəfi. Kəŋ mbeinj numki na i tsə kpi mbeinj num ndzəŋ, ayakadəinj mih ni nya mbeinj bəh kifə ki ŋkuŋ kə ki kə nəni kə ki bi tsə kaa kə.

¹¹ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wōkə gia yə Kin'waka ki Nyə dzaka i binjunj ni bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi, kpi yi kəmsini bi kəm kə wi.' ”

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijunji
ki bəni bə bumni i Begamum*

¹² Ayaka wi chu dzaka i mih a, “Nyāka kinwakti i chinda wi Nyə wə wi kə wi kijunji ki bəni bə bumni i Begamum a, ‘Wələ kə ndzaka wi wəmaka wə wi kaŋaki nywə wi jum wə wi kwaki bimbu bichi:

¹³ Mih kiəki lə di biə mbeinj nəki. Mbeinj nəki na i di biə wə kinji ki Satan kə. Ayakalə, mbeinj num a i yeli wun wə bəh ŋga. Mbeinj nī ka nəiŋma i jiəki shəm i mih na i chəkə bi Antibas wə mi wun wi ŋkəŋ wə. Wi nī dzakaki kəm mih, bə wəə wi i mbeinj kintəŋ feinj, i di biə Satan nəki.

¹⁴ Ayakalə, mih kaŋaki lə gia yidəkə twəsi kəm mbeinj, yi ndzəŋki kə i mih. Bəni bədəkə kələ i mbanj wimbəinj wə bə biəli nlani wi Balaam, wə wi nī lani Balak i fə gia yə bwa bə Islae bi ndamti gbəyi yeinj.

Wi ni fə bə ka dziki biəiŋ bidzini biə bə ni fə gia yeiŋ i bənyə, chu fə bə ka nəki nəni ki kinyeŋ num ki təkəlini.

¹⁵ Ayaka yi kə a liŋ si mbeiŋ kaŋaki bəni bədəkə tə i mbaŋ wimbəiŋ wə bə biəli nlani wi bəni bə Nikəlaus.

¹⁶ Ayakadəiŋ, mbeiŋ kwūni shəm yimbəiŋ. Mbeiŋ ka bāaŋ i kwūni, mih ni fiəni dzə i mbeiŋ wə i jəbi wi juli wə, i jwə bəni bəwə bəh nywə wi jum wə wi bukuki i dzaka kəŋŋ wə.

¹⁷ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wəkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyə dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni. Mi wə wi ni tumdzi, mih ni dzə nya mana i bəmana* bə wə, bə ni nyumi, mih chu nya wi bəh təh wi fukuli num bə nyaka yeli wimfiəŋ yeiŋ i təh wiwə wə, mi widəkə kiə kə a kəbi a wi wə wi dzə təh wiwə.' ”

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijuŋni
ki bəni bə bumni i Tayatila*

¹⁸ Mi wiwə chu dzaka i mih a, “Nyāka kiŋwakti i chinda wi Nyə wə wi kijuŋni ki bəni bə bumni i Tayatila a, ‘Wələ kə ndzaka wi Waiŋ Nyə. Akə wi wə dzəkəh yi bəliki aka ləəm wi gbuku, gvu yi təsi aka chwaka ki bəkəli bə kpa:

¹⁹ Mih kiəki lə kimfə kimbəiŋ, kiə si mbeiŋ kaŋaki kiŋkəŋ, kiə tə shəm yə mbeiŋ jiə i mih wə bəh nəm wə mbeiŋ nəmki bəh si mbeiŋ kaŋaki shəm. Mih kiəki lə tə a kimfə kimbəiŋ ki liə ki ndzəŋki tsəki lə kə mbeiŋ ni kaŋaki i ninshiŋ.

²⁰ Ayakalə, gia yidəkə kələ yə mih kaŋaki kəm mbeiŋ yə yi ndzəŋki kə i mih. Mbeiŋ kə mbeiŋ bee

---

* **2:17** Mana kə biəiŋ bi dzini biə Nyə ni nyaki i bəni bə Islae i chwa i jia mbaŋnyani

miŋkpaŋa wə Jesebel, wi ka fəki gia yə wi fəki. Wi bəŋki gwu yi a ŋgain kə mi wi ntum wi Nyə, fwəkyi bəni bəŋ bəh nlani wi, fə a bə fəki nəni kinyeŋ ki təkəlini, chu dzi bieŋ bindzini biə bə kə bə fə gia yeiŋ i bənyə.

²¹ Mih kə mih nya wi jəbi i kwuni shəm yi, ayakalə wi nəiŋma i kwuni i nəni ki ki təkəlini kiwə wə.

²² Mbeŋ wəkə, mih ni faaŋ lə jweŋ i wi mə yi nəsi wi i naŋ beŋ, wi bəh bəni bu bə bə fəki kinyeŋ ki təkəlini nǐ numki i ŋgəkə wə a kəbi wi nchiŋ, a kəbi a bə kwuni lə na chu biəliki kimfə ki miŋkpaŋa wələ.

²³ Mih ni wəŋyi lə bwa bu bə mbaŋ. Ayakadəiŋ, bijuŋni bi bəni bə bumni bəchi bi kiə a, akə mih wə mih kiəki gia yə yi kə i kiŋkwaka ki bəni wə bəh yə yi kə i shəm yibə wə. Mih ni gəm lə mi wichi biələ asi nəm wi kə.

²⁴ Ayakalə, i mbeŋ bədəkə bə i Tayatila bə bə numki kə i nlani wələ wə, num bə ka lani tə gia yə bəni bədəkə bəŋki a gia yi Satan yi nyumini, mih nǐ dzaka a mih ni chu jlə kə ntia widəkə i mbeŋ wə.

²⁵ Yi kə a, mbeŋ kaŋaki gia yə mbeŋ kaŋa bəh ŋga, i tsə buku na i jəbi wə mih bi dzəki.

²⁶ Mi wə wi ni tumdzi, wə wi fəki gia yə mih nəŋki tsə kaasi, mih ni nya wi bəh ŋga i numki i bitumi beŋ.

²⁷ A liŋ si Ba wuŋ kə wi nya ŋga i mih, mih ni nya ŋga ma wi ni səkaki bi bəh mbəŋ wi chwaka wi ŋkuŋ, bwuyiki bə yeŋ aka kəŋə yi nshwaiŋ yə bə bwuyi i biŋka biŋka wə.

²⁸ Mih ni nya lə wi tə bəh jəŋ wi kinchəŋəchəŋə.

²⁹ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wəkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyə dzakaki i bijuŋni bi bəni bə

bumni.’ ”

3

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijunǐ
ki bəni bə bumni i Saldis*

¹ Mi wə mih nǐ yeiŋ ka chu dzaka i mih a, “Nyāka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kə wi kijunǐ ki bəni bə bumni i Saldis a, ‘Wələ kə ndzaka wi wəməka wə wi kaŋaki biŋ'waka bi Nyɔ nanitanŋ bəh bijɔŋ nanitanŋ: Mih kiəki lə kimfə kimbeiŋ. Mbeiŋ chusiki i bəni a mbeiŋ keiŋki bəwəm ayakalə num mbeiŋ kpiyi lə.

² Mbeiŋ yəmi, mbeiŋ kpəiŋsi ŋga i gia yə yi baan num yi si num tə a dzaka ki kpi wə. Mbeiŋ kiəki a mih ka yeiŋ dəkə si kimfə kimbeiŋ ndzəŋ tsə bwili i Nyɔ wunŋ nshinŋ.

³ Mbeiŋ yinŋti gia yə mbeiŋ nǐ ləkəli dzə a num yə mbeiŋ nǐ wəkə. Mbeiŋ kəŋaki num yəməka, ma mbeiŋ kwūni shóm yimbeiŋ. Mbeiŋ ka bāanŋ ki yəmi kə, ma mih bi dza dzə i mbeiŋ aka ji, ayaka mbeiŋ kiə kə jəbi wiwə.

⁴ Ayakalə, mbeiŋ kaŋaki a bəni twəsi i Saldis maka bə jisi bəmbunŋ bəbə. Bəməka bi nyaniki bəh mih num bə ləh bəmbunŋ bə fukuli, kəm bə kə bəni num bə kpəiŋ.

⁵ Mi wə wi ni tumdzi bi ləh lə tə bəmbunŋ bə fukuli. Wəməka mi mih bi chiksi kə yeli wi i kiŋwakti ki bəni bə bə kaŋaki nənǐ kə ki bi tsə kaa kə. Mih bi dzakaki bəh dzaka kəŋŋ kəm wi i Ba wunŋ nshinŋ bə i bəchinda bu a mih kiəki lə wi.

⁶ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wəkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijunǐ bi bəni bə bumni.’ ”

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijunni
ki bəni bə bumni i Filadelfia*

⁷ Mi wiwə ka chu dzaka i mih a, “Nyāka kinwakti i chinda wi Nyə wə wi kə wi kijunni ki bəni bə bumni i Filadelfia a, ‘Wələ kə ndzaka wi wəməka wə wi baiŋki, chu num wi ŋkəŋ. Akə wi wə wi kaŋaki kinweli ki ntəŋ wi Dəbit. Jəbi wə wi si weli, mi widəkə bi ma numki wə wi bi fahki, wi si fah, mi widəkə na numki wə wi kə i weli:

⁸ Mih kiəki lə kimfə kimbein. Mbein wəkə, mih kə mih weli jiə dzaka kijun i mbein kiyəə, mi widəkə kəkə wə wi kə i baŋ. Mih kiəki lə a mbein kaŋaki kə ŋga bindzəŋ, ayakalə mbein jiə a ndzaka wun. Mbein na nəin mih.

⁹ Mbein wəkə, bəni bə bə kə i mbaŋ wi Satan wə bə bə dzakaki a bə kə Bəju bə nyi num ntəkə bə kəbi Bəju, kə bəməka mih bi fə bə dzə gbəyi i gvu yimbein wə ka bə bi kiə a mih kəŋki lə mbein.

¹⁰ Si mbein kə mbein jiə ndzaka wun, kəm kaŋa wi shəm, mih tə bi təkni lə bəh mbein i jəbi wə mməmsi bi dzəki i mbi wələ wichi i məmsi bəni bəchi bə bə kə fa kuku.

¹¹ Mih dzəki lə i jəbi wijuli wə. Mbein kəŋa ndzəŋ biəin biə mbein kaŋaki, ka mi widəkə bi ma ləkə kifə kimbein ki ŋkun.

¹² Mi wə wi ni tumdzi, mih bi fə wi ka kintəŋ ki jun yi fəni yi gia yi Nyə wun. Ayaka wi kəbi i bi chu lansi buku fein. Mih bi nyaka lə yeli wi Nyə wun i wi wə, bəh yeli wi kwili wi Nyə wun wi num a Jelusalem num wi bukuki dzəki i Nyə wun wə wi kə i bein. Mih tə num i bi nyaka yeli wun wimfian i wi wə.

¹³ Mi wə wi kaŋaki bintuni wi wəkə gia yə

Kiŋ'waka ki Nyɔ dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni wə.' ”

*Ntum wi Jisəs wə wi tsəki i kijunni
ki bəni bə bumni i Lawdesia*

¹⁴ Wi chu dzaka i mih a, “Nyáka kiŋwakti i chinda wi Nyɔ wə wi kɔ wi kijunni ki bəni bə bumni i Lawdesia a, ‘Wəlɔ kɔ ndzaka wi wəmaka wə yeli wi chu kɔ a, Yi nŭm ayaka. Akɔ wəmaka wi si shi num a ja yi wə, a num wi wə wi fukuki ŋkəŋ kəm Nyɔ. A num wi kin'yisi ki gia yichi yə Nyɔ nǐ maa:

¹⁵ Mih kiəki lə kimfə kimbein. Mbein shi kɔ alə! Mbein də kə, mbein shili kə. Mih kəŋki a mbein si kaŋaki i d̄aki yudəkɔ i sh̄iliki!

¹⁶ Ayakadəin, si mbein chin kɔ fimbein i fintəŋ də kə, shili kə, mih ni chuh bwili lə mbein i dzaka kiŋ wə.

¹⁷ Mbein dzakaki a mbein kɔ bəni bə kpɔ bəh a mbein kpali lɔ chu nəŋ kə fieŋ fidəkɔ. Mbein dzakaki yakadəin yein kə a yimbein fɔɔ num fɔɔni a? Mbein kɔ bəni bə nsheing kɔ i kwaki bəni bəh bɔ, chu num bəni bə kifuu, chu num bimfəkə bəh bəni bə bɔ nyaniki bəh chwəŋ biyəə!

¹⁸ Mih nəŋki i təfi mbein a, mbein tən chwaka ki kpɔ ki bəkəli i mih num bə kpa i gbuku wə wi bain, ka mbein numki bəni bə kpɔ. Mbein tən bəmbuŋ bə fukuli bə mbein ki baŋki chwəŋ bimbein biyəə yein, ka bəni ma yein ki bi mbein gəmni. Mbein tən tə tsa yi dzəkə i mih, mbein fian si dzəkə yimbein yein, ka mbein yein ki.

¹⁹ Bəni bə mih kəŋki mih si yəli lə bɔ i kimfə kibɔ wə, nya ŋəkə i bɔ i təfi bɔ. Ayakadəin, mbein chūsi kiŋkəŋ i kwūni shəm yimbein.

²⁰ Mbeinj wôkə, mih kə i dzaka kifiaŋə wə komyi. Mi ka wôkə ja yinj ka wêli dzaka kifiaŋə, mih ni liə tsə buku wi ni dziki i fieŋ fimu wə.

²¹ Mi wə wi ni tumdzi, mih bi nyâ lə wi bəh di i shinum buku wi i kiŋkii kəŋŋ wə, asi mih nǐ tumdzi ka shinum buku Ba wuŋ i kiŋkii ki wə.

²² Mi wə wi kaŋaki bintuni i wəkə, wi wôkə gia yə Kiŋ'waka ki Nyə dzakaki i bijuŋni bi bəni bə bumni.' ”

4

Jən yeinj si bə nyaki kiŋkəksi i Nyə i beinj

¹ I yəmaka jum, mih chu tseiŋ ka yeinj dzaka kifiaŋə kiyəə i beinj. Ayaka ja yə mih nǐ yisi wəkə yi dzaka i mih aka səŋ, yi chu dzaka i mih a, “Yâka dzê fa, mih chusi i wə gia yə yi kaŋaki ni dzə di i jəbi wə jəbi ni wələ tsə.”

² Akisəkə, mih dza num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyə wə, mih ka yeinj kiŋkii kə beinj, num mi widəkə shinum yeinj wə.

³ Mi wiwə nǐ ŋ'wanŋyiki aka ŋkaiŋni wi kitəh kə ki ləkəki i kpə wə bə bəəŋ a jasba bəh kə bə bəəŋki a kanilian, num kikpa ki dzaŋ daa ka fiəli tali kiŋkii kiwə ki ŋ'wanŋyi tə aka təh wə bə bəəŋki a emelat.

⁴ Biŋkii bidəkə mbanfia ntsə bənaa nǐ kə bi fiəli tali kiŋkii kiwə, bəchə' bədəkə mbanfia ntsə bənaa numyi yeinj beinj num bə ləh bəmbuŋ bə fukuli, bwan bifə bi ŋkuŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli.

⁵ Dzaŋ yi mwayini buku dzə i kiŋkii kiwə wə, wamyi, jumi, naka bi baiŋsini nanitaŋ beli i kiŋkii kiwə nshiŋ a num biŋ'waka bi Nyə nanitaŋ.

6 Fieṅ fidəkə nǐ kə tə i kiŋkii kiwə nshin ki bwəsi kinchwə kimbun, kidəkə kə ki baiŋki lə ghain aka mijwə.

Biēṅ biwəm bidəkə binaa nǐ kə num bi fiəli tali kiŋkii kiwə bimbun bichi, num dzəkəh jikə i bi wə nalə i ninshin bəh i jum wə.

7 Fieṅ fiwəm fi ninshin nǐ bwəsiki bikem, fi kəmsini bwəsi na' yi nyukuni, ki kəmsini i kifa wə kaŋa shi aka bi mi wiwəm, kigəksini bwəsi mfaa ki fuli.

8 Biēṅ biwəm biwə binaa nǐ kə bi kaŋa mbəkəli bisə bisə, num bi jikə bəh dzəkəh i bein bəh i nichein. Biēṅ biwə nǐ shiki yəəŋki nchəkə bəh nshin bəh kə. Bi nǐ yəŋəki a,

“Nyə baiŋki lə! Nyə baiŋki lə! Nyə baiŋki lə!

Akə wi Bah Nyə wə wi Kaŋaki Nga Bichi.

Akə wi wə wi nǐ kə wi si num lə, a num wi wə wi kə, ayaka wi num i ni dzə.”

9 Na yibwin biēṅ biwəm biwə si tum lə bikum bi Nyə nya kiŋkəksi bəh kiyəŋni i wi wə wi kə wi shinum i kiŋkii wə a num wə wi kə wiwəm jəbi wichi kiŋgəksi kəbi,

10 bəchə' bəni bə mbanfia ntsə bənaa ka gbə tsə i wi nshin, wə wi kə wi shinum i kiŋkii wə, nya kiŋkəksi kimbun i wə wi kə fein wi num wiwəm jəbi wichi kiŋgəksi kəbi. Jəbi wə bə ni fəki yakadəin bə ka ni baayi bifə bibə bi ŋkun, nəsi i kiŋkii kiwə nshin yəəŋ a,

11 “Wə kə Bah, num Nyə wibuku,

wə kpəin, ka bə tumki bikum bia nya kiŋkəkni i wə, kəksi nga bia, kəm a nǐ maa wə biēṅ bichi,

a num i kiŋkəŋ ka wə wə nǐ maa bi, na ka bi numki biwəm.”

5

Waiŋ Jaka kə wi kpeɪŋ i weli nyanti yə nanitan

¹ Mih chu dza yeiŋ kiŋwakti kidəkə i tseiŋ yi yiləkəli yi mi wə wi nɪ shinum i kiŋkii kə wə num bə nyaka i kintəəŋ bəh i jum wə ka kii, laa baŋ i kidi nanitan bəh nyanti.

² Ayaka mih dza yeiŋ tə chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkə wi wili bəh ŋga bikəyi a, “Akə ndə wə wi kə wi kpeɪŋ i weli nyanti yiwə bəh i shwa kiŋwakti kələ a?”

³ Mi nɪ məŋ i beɪŋ nabə i fa kuku nabə i fikuku cheiŋ, wə wi kə i shwa kiŋwakti kiwə nabə i tseiŋ ləkə i kiŋwakti kiwə kintəəŋ.

⁴ Mih də na bəh ŋga kəm mi nɪ məŋ wə wi kə wi kpeɪŋ i weli kiŋwakti kiwə nabə tseiŋ ləkə yeiŋ kintəəŋ.

⁵ Ayaka mi widəkə i mbaŋ wi bəchə' bə wə, dzaka i mih a, “Kiə wə ki dē kə. Wəkəli, mi wə bə bəəŋki a Bikem wi chwəŋkijun ki Juda, bə chu bəəŋ tə a Fintəŋ fi bwaŋni i chwəŋkijun ki Nkuŋ Debit wə tumdzi, a num wi wə wi kə wi kpeɪŋ i bwɪŋyi nyanti yiwə nanitan i weli kiŋwakti kiwə.”*

⁶ Mih dza yeiŋ Waiŋ Jaka, num wi num i fintəŋ fintəŋ kiŋkii wə, bəh biəiŋ biwəm binaa bəh bəchə', wi num a bə kum. Wi nɪ kaŋaki bitia nanitan bəh dzəkə nanitan. Dzəkəh yiwə num biŋ'waka bi Nyɔ nanitan biə wi faaŋ bi waŋ mbi wichi.

⁷ Waiŋ Jaka wiwə ka tsə dzə kiŋwakti kiwə i tseiŋ yiləkəli yi mi wə wi nɪ kə wi shinum i kiŋkii wə.

---

* **5:5** Mi wə bə bəəŋki a Bikem i chwəŋkijun ki Juda, bə chu bəəŋ tə a Fintəŋ fi bwaŋni i chwəŋkijun ki Nkuŋ Debit, akə Mbwili wə Nyɔ nɪ kaka.

⁸ Si wi nǐ dzə kiŋwakti kiwə yakadəiŋ, biəiŋ biə bi-naa bi ni kə biwəm tasi bəh bəchə' bəni bə mbanfia ntsə bənaa ka buku tsə gbəyi i Waiŋ Jaka wə nshin. Mi wimu wimu i bə wə kaŋa chəŋŋ wi kwuŋni bəh biləti bi chwaka ki kpə bibəkəli num bi jikə bəh njiəŋ. Ayaka njiəŋ wələ num ntsa wi bəni bə bə kə bə Nyə.

⁹ Biəiŋ biə bəh bəchə' bəni bə ka yəəŋ njaŋ wim-fiaŋ widəkə wi dzaka a,
 “Akə wə wə wə kpəiŋniki i dzə kiŋwakti kiwə,
 i weli nyanti yiwə,
 kəm bə nǐ kə bə kum wə,
 mwa ma yelih bəni i chu wə nya bə i Nyə.
 Ayaka bəni bələ buku i chwəŋkijun kichi bəh já
 yichi,

bəh ŋkaiŋni wi bəni bəchi, bəh bitumi bichi.

¹⁰ Wə nya bə bəh bəŋkuŋ,
 fə bə num bətii mfə gia bə Nyə wibuku.
 Ayaka bə num i bi sakaki nshwaiŋ yələ.”

¹¹ Si mih nǐ tseiŋki, ka chu wəkə ja yi bəchinda bə Nyə bə num i bəŋchuku bəŋchuku wə bəh i bəmalam bəmalam wə. Bə nǐ kə num bə num i bein fiəli tali i kiŋkii wə bəh biəiŋ biə bi kə biwəm tasi bəh bəchə' bə.

¹² Bə ni yəəŋki bəh ŋga dzaka a,
 “Waiŋ Jaka wə bə nǐ kum,
 akə wi wə wi kpəiŋni i kaŋaki ŋga,
 bəh mbum bəh mfi bimbun
 bəh yeli wimbun bəh kiŋkəkni bəh kimbəiŋsi.”

¹³ Mih ka dza wəkə biəiŋ bichi biə Nyə nǐ maa, biə bi kə bein bəh biə bi kə i kuku bəh i fikuku chein bəh i kinchwə kimbun wə, na bəh biəiŋ bichi biə bi nǐ kə i bi di biələ wə, bi yəəŋ a,

“Kimbəiŋsi bəh kiŋkəkni bəh mbum bəh ŋga a kaŋaki wi wə wi shinum i kiŋkii wə, bəh i Waiŋ Jaka wələ jəbi wichi kiŋgəksi kəbi!”

¹⁴ Si bi ni yəəŋki yakadəiŋ, biəiŋ binaa biə bi nı kə biwəm bum a, “Yi nŋm ayaka!” Bəchə’ bəwə gbəyi i kuku yaksi na bəh ŋga.

6

Waiŋ Jaka ka weli nyanti nanitan

¹ Mih ka tseiŋki si Waiŋ Jaka wə weli nyanti yi ninshiŋ i yə nanitan kintəəŋ, mih ka wəkə fiəŋ fidəkə fimu i mbaŋ wi biəiŋ biə binaa biwəm dzaka bəh ja aka dzaŋ yi wamni, dzaka a, “Dzə!”

² Mih dzaka a mih tseiŋ, ka yeiŋ kikum kifukuli kidəkə i mih nshiŋ, mi wi yəkəni wiwə kaŋa kisəə i kaŋ. Ayaka bə ka bwaŋ kifə ki ŋkuŋ i wi fwuŋ, wi buku tsə aka mi wə wi nı tumki dziki gəŋ.

³ Waiŋ Jaka dzə weli nyanti yi kəmsini yə, mih ka wəkə fiəŋ fi kəmsini fiə i biəiŋ biwəm biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzə!”

⁴ Ayaka kikum kidəkə buku dzə, ki bəkə lə kaaan, bə ka nya nywə wi jum wimbum i mi wə wi yəkəki yeiŋ beiŋ, ka nya tə wi bəh ŋga i dzə bwili kimbəiŋni fa kuku ka bəni wəyiki bədəkə.

⁵ Waiŋ Jaka dzə weli nyanti yi kikəmsi kitali yə, mih ka wəkə fiəŋ fi kikəmsi kitali i biəiŋ biwəm binaa biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzə!” Mih ka dzaka a mih tseiŋ, ka yeiŋ kikum kijisi kidəkə i mih nshiŋ, ayaka mi wə wi nı yəkəki yeiŋ beiŋ kaŋa fiəŋ fiə bə fəkəki biəiŋ yeiŋ wə i wi kaŋ.

⁶ Ayaka mih ka dza wəkə aka ja yidəkə yi dzaka i kintəəŋ ki biəiŋ biwəm binaa biə a, “Mi ni dzə lə

ngəm wi chəkə bichili ka wi taŋ ŋkwani wi gəŋkpain yeiŋ, nabə i dzə ngəm wi chəkə bichili ka wi taŋ miŋkwani mi gəŋ mitali yeiŋ. Ayakalə, kiə wə ki nəŋni kə miə bəh mbih!”

⁷ Waiŋ Jaka dzə weli nyanti yina yə, mih ka wəkə kikəmsi kinaa i biēiŋ biwəm binaa biə kintəəŋ, fi dzaka a, “Dzô!”

⁸ Mih ka dzaka a mih tseiŋ, ka yeiŋ kikum num ki ju, yeli wi mi wə wi nı yəkəki yeiŋ bein num a kpi, Tumi ki Bəŋkwu biəli wi i jum wə. Bə ka nya bə bəh ŋga a bə dzô bəni i kimbu kimu i kinaa kə kintəəŋ fa kuku bə káasi bə bəh bənywə bə jum bəh dzəŋ bəh jwéiŋ bəh nyám yi chwa yi fa kuku.

⁹ Waiŋ Jaka dzə weli nyanti yi kikəmsi kite yə, mih ka yeiŋ biŋ'waka bi bəni i təŋ wi fəni gia cheiŋ. Biŋ'waka biələ kə bi bəni bə bə nı wəyi kəm gia yi Nyə bəh gia yə bə nı dzakaki num a yi bein.

¹⁰ Bi wili bəh ŋga a, “O Bah Nyə wə wi kə i Biēiŋ Bichi Bein, wə wə wə bainki num ŋkəŋ. Wə bi wəkəli i tsə buku dəiŋ ka wə təiŋ nsaka wibuku i chukuli chu bi bəni bə bə nı wəyi buku, bə num i mbi wə a?”

¹¹ Bə ka nya na ndə i bə kintəəŋ bəh mbuŋ wi fukuli, ka dzaka a bə wáka dzô twəsi, i tsə buku i jəbi wə bə bi wəyi kaasi bwa bə nih bəbə bə bə kə tə bəni bə nəm bə Nyə num bə nı kə i wəyi bə asi bə nı wəyi bə.

¹² Waiŋ Jaka dzə weli nyanti yi kikəmsi kisə yə, mih tseiŋ ka yeiŋ si nshwaiŋ nəŋniki na bəh ŋga, wəŋ fiəni ka jiki lə tiktiktik ka mbuŋ wi kpi, fiəŋŋ wi chili fiəni ka bəkəki lə buuu aka mwa.

¹³ Bijəŋ ka bukuki i bein gbəyi i kuku aka mintam mi keiŋ mə mə keiŋki minchiŋ fiəkə yiləkəli tsə

səkəsi mə.

¹⁴ Bəoli dza kii gwu ka ndzeni wi kiŋwakti ka laka. Nkwún bəh tumi ki bəkə kintəəŋ kichi dza nyə i kidi kə ki nǐ kə.

¹⁵ Bəŋkuŋ bə fa kuku, bəh bəni bəmbum bəmbum bəchi, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bə kpə bəmbum bəmbum, bəh bəni bə ŋga, bəh na bəni bənchi, nabə mfá, nabə bəh bə bə kəkə mfá, ka nyumiki i bita mə bəh i biana cheiŋ i ŋkwuŋ wə.

¹⁶ Bə nǐ nyumiki yakadəiŋ, wili bəəŋ ŋkwún bəh kibiana dzaka a, “Mbeiŋ gbôyi i buku wə bəŋ buku ka mi wə wi shinum i kiŋkii wə ma yêiŋki buku, bəh tə a Waiŋ Jaka wə ma chusi shəm yi yi bəkəli yə i buku.

¹⁷ Chəkə biə bə bi chusiki shəm yibə yi bəksini dza kpəiŋ lə, mi kəkə wə wi kə i num i bə nshiŋ.”

7

Bə fə bəŋchəsi i bəni bə Isləe bəŋchuku gbi mbanŋnyani ntsə bənaa a (144,000).

¹ Si yəmaka nǐ tsə, mih yeiŋ bəchinda bə Nyə bənaa num bə numyi i beiŋ i bimbu bi mbi binaa, kəŋ fiəkə yə yi bukuki dzəki i bimbu biwə wə, a yi ma tsəki i kuku nabə i kinchwə kimum wə, nabə i keiŋ wə.

² Mih ka chu yeiŋ chinda wi Nyə widəkə, wi buku dzə i kimbu kə wəŋ bukuki yeiŋ, wi kaŋa fieŋ fi Nyə wə wi kaŋaki nəni, fiə wi chəsiki bəni bu yeiŋ. Wi ka bəəŋ bəchinda bə Nyə bə bənaa bəh ja yiləkəli. Bəchinda bələ kə bə nǐ nya ŋga i bə, a bə bəkəli nshwaiŋ bəh kinchwə kimum.

³ Wi bəəŋ ka dzaka a, “Kiə mbeiŋ ki bəkəli kə nshwaiŋ nabə kinchwə kimum nabə keiŋ, maka

buku jiə bəncəsi i shi bi bəni bə nəm bə Nyə wi buku wə.”

⁴ Ayaka mih ka wəkə a bəni bə bə ni chəsi ni kə bəncchuku gbi bəh mbanjnyani ntsə bənaa a (144,000), num bə buku i chwəŋbijun bichi wə i Islae.

⁵ Bə ni chəsi bəni i chwəŋkijun ki Juda wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Leubey wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Gad wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa,

⁶ i chwəŋkijun ki Ashel wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Naftali wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Manase wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa,

⁷ i chwəŋkijun ki Semeon wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Lewi wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa, i chwəŋkijun ki Isaka wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa

⁸ i chwəŋkijun ki Sebulun wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa i chwəŋkijun ki Yəsəf wə, bəncchuku jwəfi ntsə bəfa i chwəŋkijun ki Benjamen wə, bə chəsi bəncchuku jwəfi ntsə bəfa.

Mbanj wi bəni wə wi kə lə maaa

⁹ Si yəmaka ni tsə, mih tseyiŋ ka yeiŋ mbanj wi bəni lə maaa a num wə mi kəkə i fa. Num bə buku i bitumi wə bichi, bəh i chwəŋbijun wə bichi, bəh bəni bəchi, bəh já yichi, num bə numbeyiŋ i kiŋkii ki ŋkun nshin bəh i Wainj Jaka nshin, num bə ləh bəmbun bə fukuli bəh biali yi səm i kanj yibə wə.

¹⁰ Bə ni wiliki bə ja yiləkəli dzaka a, “Mbəiŋ dzəki num i Nyə wibuku wə wi kə wi shinum i kiŋkii wə bəh i Wainj Jaka wə.”

11 Bəchinda bə Nyə bəchi numyi i bein fiəli banʒi kiŋkii, bəh bəchə' bə bəh biəin biwəm binaa biə, ka gbəyiki tumkwusi shi bibə i kiŋkii nshin, ka nyaki kiŋkəksi kimum i Nyə.

12 Bə ni fəki yakadəin, dzakayi a, “Yi nūm ayaka! Kiŋkəksi bəh mbum bəh mfi bi kə num a kaŋaki Nyə wibuku. Bukumbəin nyāki kiyəŋni i wi. A num wi wə wi kaŋaki kiŋkəkni bəh ŋga bi ləkəli i jəbi wichi wə kiŋgəksi kəbi! Yi nūm ayaka.”

13 Ayaka chə' widəkə i bəchə' bə kintəəŋ, bikə i mih a, “A fa kə bəndə, num bə ləh bəmbuŋ bə fukuli a? Bə buku fain?”

14 Mih ka chukuli i wi a, “Tikwili, a kiəki a wə.” Ayaka wi dzaka i mih a, “A fa kə bəni bə bə buku i ŋgəkə wimum wə. Bə kə bə wəkə bəmbuŋ bəbə i mwa mi Waiŋ Jaka wə, bə bə fuku.

15 Ayakadəin bə ka numki i kiŋkii ki Nyə nshin, ka nəmki i wi nchəkə bəh nshi i juŋ yi fəni yi gia mə. Wi wə wi kə wi num i kiŋkii wə wi ni numki bəh bə, wi num kinjəŋjəŋ kibə.

16 Dzəŋ bi chu lansi wəə kə bə, kindəŋ kəbi bi chu wəmki bə. Wəŋ bi chu twəin kə bə, di bishili bi chu tumtiki kə bə.

17 Yi bi numki yaka, kəm Waiŋ Jaka wə wi kə i kintəəŋ kiŋkii wə bi təkni bəh bə aka ntəkni shwāŋ, wi dzə bə tsə chinʒi i di biə mwi mə mə shiki jəbi wichi bukuki. Nyə bi yaŋa bwili lə midəm michi i dzəkəh yibə wə.”

8

Waiŋ Jaka weli nyanti yi gəksini

¹ Waiŋ Jaka dzə wəli nyanti yi nanitanj i kiŋwakti kiwə wə, di kpichumi i beinj lə məəəŋj i tsə buku i kiŋka ki mbiəŋə wə.

² Ayaka mih ka yeinj bəchinda bə Nyə nanitanj bə bə si numbeinj i Nyə nshinj. Bə nya kijəŋ nanitanj i bə. ³ Chinda wi Nyə widəkə dza dzə numbeinj i di biə təŋ wi fəni wi gia nī kə, wi kaŋa finshwali fiə bə kpaki njieŋ yeinj, num bə keinjsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli. Bə nya njieŋ widuli i wi i chiŋni i təŋ wi fəni wi gia wə, bəh ntsa wi bəni bəchi bə bə kə bə Nyə. Ayaka təŋ wiwə num bə keinjsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli, wi num i kiŋkii nshinj.

⁴ Ayaka wi kpa, miəkə mi njieŋ miwə bəh ntsa wi bəni bə bə kə bə Nyə buku i kaŋ yi chinda wə, yaka tsə i Nyə nshinj.

⁵ Chinda wi Nyə wiwə ka dza dzə finshwali fiə bə kpaki njieŋ yeinj, dzə gbuku i təŋ wi fəni wi gia wə, jiə jiksi yeinj, ka ləə i nshwainj wə. Si wi ləə yakadəinj, dzaŋ yisi i mwayiki yi wamyi jumi, nshwainj nəŋni.

Bəchinda bə Nyə yisi i təŋki kijəŋ kinaa

⁶ Bəchinda bə Nyə nanitanj bə bə nī kaŋaki kijəŋ nanitanj ka keinjsi gwu i təŋki kijəŋ kiwə.

⁷ Chinda wi Nyə wi ninshinj ka təŋ ŋ'wi jəŋ, kitəh kidzaŋ bəh gbuku num bə fwəŋni bəh mwa shuku i nshwainj wə. Ayaka kimbu ki nshwainj kimu i bitali biə kintəəŋ fi, kimbu ki keinj kimu i bitali biə kintəəŋ fi, mfwaŋ biə bi təkəki bichi fi tə.

⁸ Chinda wi Nyə wi kəmsini təŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka bə ləə fiəŋ fidəkə gbuku beli yeinj fi num ka ŋkwuŋ wimbun widəkə. Fiəŋ fiwə gbə shi i kinchwə kimbun wə. Ayaka kimbu ki bəkə yimbun kimu i kintəəŋ bitali wə fiəni chu mwa.

⁹ Ayaka kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i bein biwəm wə i kinchwə kimbum mə kpiyi. Ayaka kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i bəŋgwuki wimbun i bəkə shaki.

¹⁰ Chinda wi Nyə wi tali təŋ ŋ'wi jəŋ, jəŋ wimbun widəkə nyə i bein beli aka naka ki baiŋsini gbə baŋ kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i binchwə wə bəh dzəŋə yi mwi yə mwi bukuki yein.

¹¹ Yeli wi jəŋ wiwə kə a Nlə. Si wi gbə yaka, kimbu kimu i kintəəŋ bitali wə i binchwə wə fiəni ka ləki. Bəni bəduli kpiyi kəm bə nī mu mwi miwə, kəm jəŋ wiwə nī kə wi fə bəkə yiwə ka ləki.

¹² Chinda wi Nyə wi ki kəmsini kinaa təŋ ŋ'wi jəŋ, ayaka fiəŋ fidəkə chəkə chafi kimbu kimu i kintəəŋ bitali ki wəŋ wə. Chafi kimbu kimu i kintəəŋ bitali ki fiəŋŋ wə ayaka chafi tə kimbu kimu i kintəəŋ bitali bijəŋ wə. Ayaka bimbu bibə kimu kimu ka jiki. Baiŋni na chu baiŋki i kimbu ki nshin kimu wə bəh ki nchəkə i kintəəŋ bitali wə.

¹³ Mih ka tseiŋki, ka wəkə mfaa də bəh ja yiləkəli si wi nī fuliki i kintəəŋ ki bəəli wə dzakayi a, “Ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, ŋgəkə əy, i bəni bə bə kə i fa kuku i jəbi wə bə nī təŋki kiŋka kijəŋ kə ki besi kə bəchinda bətali kə i təŋ.”

9

Bə təŋ jəŋ wi kiŋkani kite

¹ Chinda wi Nyə wi kiŋkani kite təŋ jəŋ wi, mih yein jəŋ widəkə wə wi nī nyə bein gbə i kuku. Ayaka bə nya kiŋweli i jəŋ wiwə kə ki wəliki fəŋ kə ki shiki lə ŋəəŋ.

² Jəŋ wiwə ka weli dzaka ki fəŋ kiwə, fimiəkə buku fəiŋ lə maaa ka fiki buku, aka biəiŋ wə jəbi wə bə juŋni ka kpa. Fimiəkə fiə fi nī buku i fəŋ kiwə wə nī fə wəŋ bəh bəəli nyə ka jiki num jini.

³ Chumi buku i fimiəkə fiwə mə shi dzə i nshwaiŋ wə. Ayaka bə nya chumi yiwə bəh ŋga i taaki ka nyəiŋ yi nshwaiŋ,

⁴ bə nəiŋ a kiə yi ki bəkəli kə na finə fi kəəki, i nshwaiŋ wə kəŋ a numki mfwaŋ nabə kpeŋ, a bə nya a ŋgəkə i ŋkaiŋni wi bəni bə bə kaŋaki kə ki chəsi ki Nyə i shi bibə cheiŋ.

⁵ Bə nī bee a bə chəbsi bə i kifiaŋŋ kite wə. Ayakalə, a bə ma i wəəyi lə bə. Ŋgəkə wiwə nī kə aka ŋgəkə wi nyəiŋ i jəbi wə yi ta mi.

⁶ I kifiaŋŋ kite kələ wə bəni bi nəŋki kpi bə yeiŋ kə i yi wə. Bə bi dəki lə i kpi, kpi geiŋ lə bə.

⁷ Chúmi yələ nī kə aka bikum biə bi keiŋsi gwu i buku tsə i di bi jum wə. Biəiŋ bidəkə nī kə i kifwu kibə wə aka bifə bi bəŋkuŋ biə bə keiŋsi bəh chwaka ki kpa ki bəkəli, bishi bibə nī kə aka shi bi bəni.

⁸ Kiluli kibə kifwu nī kə aka ki bəkaŋa, jəŋ yibə num aka yi bikem.

⁹ Yi nī kaŋaki mbami bi num aka chwaka ki bəni bə jum kə bə si baan kijum yeiŋ wə. Jəbi wə yi si fuli bibəkəli bibə ka kəmki aka bəkədak bəduli biə bikum si guku jəbi wə bi yəkəki tsəki i di bi jum wə.

¹⁰ Yi kaŋa kiwini bəh fiəli aka nyéiŋ. Ayaka ŋga bibə biə bə nyaki ŋgəkə yeiŋ i bəni wə i kifiaŋŋ kite wə nī kə i kiwini kibə wə.

¹¹ Bə nī kaŋaki ŋkuŋ wiwə num chinda wə wi tseiŋki fəŋ kə ki shiki lə ŋəəŋ, yeli wi i já yi Hibulu wə kə a Abadən, ayaka num i já yi Glik wə a, Abəliən (yeli wələ kə a mi wə wi bəkəliki num bəkəlini).

12 Yələ yi tsə lə keiŋki ŋgəkə wi ninshin. Ayakalə, mbein wəkəli, bəngəkə bədəkə keiŋki bə biəli bəfa bələ jum.

Bə tən jəŋ wi sə

13 Chinda wi Nyə wi sə tən ŋ'wi jəŋ, mih wəkə ja yidəkə buku dzə i kitia kinaa kiwə wə bi num i tən wi fəni wi gia wə bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli, wi num i Nyə nshin,

14 dzakayi i chinda wi Nyə wə, wi kikəmsi ki sə wə wi nǐ kaŋaki jəŋ a, “Shwali bəchinda bənaa bə bə kə bə kaŋa kəmsi tsə i kinchwə kimbun yi Yufletis wə.”

15 Ayakadəin, chinda wi Nyə ka shwa bənaa bə. Bəchinda bəwə num bə nǐ keiŋsi jia bə ka wəkəliki jəbi bəh chəkə bəh fiəŋŋ bəh jia yə bə bi shwali bə, bə wə kimbun kimu i kintəŋ bitali bi bəni wə.

16 Mih nǐ wəkə si mban wi bəni bə jum bə bikum nǐ kə. Bə nǐ kə bəmalam gi yifa (200,000,000).

17 Bikum biə mih nǐ yein i fiəŋ wə ka ndəmsi, bəni bə bə nǐ yaka yein bein nǐ kə i dzəh yələ wə lə: bəni bəwə nǐ ləh chwaka bidəkə baan bijum bibə yein, ntsəŋə wiwə nǐ bəkəki ka gbuku chu num aka bəli, chu num tə lə ŋaaa. Kifwu ki bikum biwə nǐ bwəsiki bi bəbikem, gbuku bəh fimiəkə bəh fiəŋ fidəkə ka mikain mi gbuku mə mə beliki, buku i dzaka kibə wə.

18 Biəin bi bəngəkə biələ biə bi nǐ kə, gbuku bəh fimiəkə bəh fiəŋ ka mikain mi gbuku mə mə beliki, bi nǐ bukuki i bikum biwə dzəkə wəyɪ bəni i kimbu kimu i kintəŋ bitali wə.

19 Ŋga bi bikum biwə kə num i dzaka kibə wə bəh i biwini bibə wə. Biwini bibə num aka jūŋŋ, kaŋa kifwu, a num fiəŋ fiə bə beinŋsiki bəni yein.

20 Na si yi nǐ num yakadəiŋ, kiŋka ki bəni bəh biəiŋ bi bəŋgəkə biələ nǐ ka wəyɪ bə, bə nǐ ka kwuni na shóm yibə i gia yə bə nǐ fəki bəh kaŋ yibə. Bə nǐ ka kwuni i bee i tsaki i bəchinda bə ŋkpeli bəh miməsə nabə fiə bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli nabə ki fukuli nabə kinaiŋ, nabə kitəh, nabə kpəiŋ. Miməsə mələ kəbi na i yeiŋ biəiŋ nabə i wəkə nabə i nyani.

21 Bə nǐ ka kwuni tə shóm i wəyɪki bəni nabə i fiŋki nabə i nəki nəni kinyeŋ ki təkəlini nabə ji.

10

Chinda wi Nyə wə wi nǐ kaŋaki fiŋwakti num bə weli

1 Mih chu yeiŋ chinda wi Nyə widəkə wi ləkəli wə wi shi dzə i beiŋ, num bikwu lim wi ka mbuŋ, num kikpa kidzaŋ daa i fwu wi beiŋ. Shi bi nǐ kə aka wəŋ, gvu yi num asi kiləəm ki gbuku si yaka.

2 Wi nǐ kaŋaki fiŋwakti fidəkə i wi kaŋ bə weli. Wi shi dzə təm gbu wi, wi tseiŋ yiləkəli i kinchwə kimbəm mə, təm wi tseiŋ yi kiməkə i nshwaiŋ wə.

3 Si wi təm yakadəiŋ, wam bəh ŋga asi bikəm si wam. Asi wi wam yakadəiŋ, dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ ka dzaka.

4 Si dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ yiwə dzaka yakadəiŋ, mih bə nəŋ i nyaka gia yiwə ja, yə dzaka i beiŋ a, “Jlə gia yə dzaŋ yə yi si wamyi kiŋkani nanitaŋ dzaka i shəm. Klə wə ki nyāka kə i kiŋwakti mə.”

5 Chinda wə mih nǐ yeiŋ wi num i kinchwə kimbəm bəh i nshwaiŋ wə dzasi tseiŋ yi yiləkəli i beiŋ,

6 kaiŋ i yeli wi mi wə wi kə jəbi wichi kiŋgoksi kəbi, a num wi wə wi nǐ maa bəli bəh biəiŋ bichi

biə bi kə i yeiŋ wə, bəh nshwain bəh biēiŋ bichi biə bi kə i yeiŋ wə, bəh kinchwə kimbun bəh biēiŋ bichi biə bi kə feiŋ wə. Wi kaiŋ dzaka a, “Nyə ni chu mǎti kə i fə gia yə wi nəŋki!

⁷ A bi numki i chəkə bi chinda wi Nyə wi kiŋkani nanitan bǐ təŋ ŋ'wi jəŋ, Nyə bi fə gia yə wi nǐ nyumiki yi dzə kpeŋ si wi nǐ kə wi dzaka lə i bəni bu bə nəm bə bə kə bəni bu bəntum.”

⁸ Ja yə mih nǐ wəkəkə i beŋ chu dzaka i mih a, “Tsə dzə kiŋwakti kə bə weli i chinda wi Nyə wə kaŋ wə wi num i kinchwə kimbun beŋ bəh i nshwain wə.”

⁹ Ayakadəiŋ, mih ka tsə i chinda wi Nyə wiwə dzaka i wi a wi nya fiŋwakti fiwə i mih. Wi dzaka i mih a, “Kə dzǐ. Jəbi wə ki ni shi i tə wa mə ki nǐ ləki. Ayakalə, ki ni njwəŋki i dzaka ka wə aka nyu.”

¹⁰ Mih ka dzə fiŋwakti fiwə i chinda wi Nyə wiwə kaŋ, ka dzi. Si mih nǐ dziki ki njwəŋ i dzaka kəŋŋ wə aka nyu, Ayakalə, jəbi wə ki nǐ shi i tə mə ki lə.

¹¹ Si mih nǐ dzi, bə ka dzaka i mih a, “Wə kaŋaki chu dzaka ntum wi Nyə i bəni. Ntum wələ kə kəm chwəŋkijun ki bəni bəh kitumi bəh bəni bə bə dzakaki ŋkaiŋni yi já bəh bəŋkun.”

11

Bəni bə ntum bə Nyə bəfa

¹ Bə dza nya kimfəkə i mih ki num aka mbəŋ, dzaka i mih a, “Tsə fəkə jun yi fəni gia yi Nyə bəh təŋ wi fəni gia, wə fa tə bəni bə bə tsaki yeiŋ,

² ayakalə kǐə wə ki fəkə kə təkə wi biŋ. Bəe biəmaka di kəm bi kə num bə nya i bəni bə bə kəkə Bəju. Bə bi yaka i kwili wi baiŋni fuŋ, chəbsi kwili wiwə i tsə buku i kifəŋŋ wə mbaŋnyani ntsə bəfa.

³ Mih bi nya lə ŋga i bəni bəŋ bəfa bə bə dzakaki kəm mih, bə bi laka ntum wuŋ i bəni i kaŋ wə nchuku gi yifa bəh mbaŋ bisə (1,260). Bə bi lakaki yaka num bə ləh bəmbuŋ bə kpi.”

⁴ Bəni bəfa bələ kə keiŋ yi Ɔlif yifa bəh naka bifa biə bə təmki naka ki baiŋsini yeiŋ ki si shi num i Bah nshin wə wi kaŋaki nshwaiŋ.

⁵ Ayaka mi kabə nəŋ i bi fə gia yichu bəh bə, gbuku bi buku i dzaka kibə wə wi dzi mbaiŋŋni wibə. Yələ kə dzəh yə na ndə wə wi nəŋki i fə gia yichu bəh bə bi kpiki ayaka.

⁶ Bə kaŋaki lə ŋga biə bə kə i baŋ bəɔli ka dzaŋ ma məm na i təkə i nshwaiŋ wə, i kaŋ yə wə bə ni lakaki ntum wi Nyə yeiŋ. Bə kaŋa tə ŋga biə bə kə i fiəni mwi michi a mə fiəni chu mwa bəh ŋga biə bə kə i faaŋ ŋkaiŋni bifum bichi i nshwaiŋ wə na yibwiŋ bə kəŋki.

⁷ Jəbi wə bə bi kaasi i dzaka gia yə bə kaŋaki i dzaka, kiŋkum ki nyam yə bi buku i fəŋ kə ki shiki lə ŋəɔɔŋ, yi bi tum jum bəh bə, yi tumdzi bə, ka yi bi wəɔyi bə,

⁸ kiwini kibə bi nəyi baanŋki dzəh yi kwili wə. Kikwili kələ kə kə bə bəɔŋki i já yi ndi wə a Sədəm nabə a Ijib, a num feiŋ di biə bə nǐ baŋŋ Bah wibə i kintasi wə.

⁹ I kaŋ wə yitali bəh kiŋka ŋgəkə wi bəni, na i kinaiŋ kintəŋ wə, na bə bə dzakaki na yinaiŋ já, nabə kikwili kinaiŋ, bə bi tseiŋki si kiwini kibə nəyi bə bi nəiŋ a bə ma ləə.

¹⁰ Bəni bə bə kə fa kuku bi laŋki a kpiyi bəni bələ lə a. Bə bi ka saŋliki, mi chiŋsi kinya i mi, mi chiŋsi i mi. Bə bi fəki yaka kəm bəni bə ntum bə Nyə bəfa bələ dzə bəh ŋgəkə wimbum i bəni wə fa kuku.

11 Yi dzə num si kaŋ yitali bəh kiŋka yələ dzə tsə, kiŋ'waka kə ki nyaki nəni dza dzə i Nyə wə, liə i bə mə, bə fiəni dzayi. Bəni yeiŋ yaka ndzaŋ kwa bə.

12 Bəni bələ bəfa ka wəkə ja yi dzaka i bein na bəh ŋga dzaka i bə a, “Mbein yāka dzê fa!” Ayaka bə ka yakaki tsəki i bein i bikwu wə, bəmbaiŋŋni bəbə tseiŋ.

13 A jəbi wiwə wə, nshwaiŋ dza nəŋni na bəh ŋga bəh ŋga, kimbu ki kwili kimu i jwəfi kintəəŋ muku. Bəni bənchuku nanitaŋ (7,000) kpiyi si nshwaiŋ yiwə ni nəŋniki. Kiŋka ki bəni bə bə nǐ baan, num bəh ndzaŋ na bəh ŋga, ka tumyiki bikum bi Nyə wə wi kə bein.

14 Yələ yi tsə lə, kə ŋgəkə wi kəmsini. Ayakalə, mbein wəkəli, ŋgəkə wi ŋkaiŋni kitali ni dzə lə i jəbi wi juli wə.

Bə təŋ jəŋ wi nanitaŋ

15 Chinda wi Nyə wi nanitaŋ təŋ ŋ'wi jəŋ, mih wəkə já yi dzaka i bein bəh ŋga dzakayi a, “Ŋkuŋ bi fa kuku fiəni chu bi Bah wibukumbəin bəh Kimbwili wə wi nǐ kaka, wi num i bi sakaki jəbi wichi kiŋgəksi kəbi.”

16 Ayaka bəchə' bəni bə mbanfia ntsə bənaa bə bə nǐ shinum i binzii bibə wə i Nyə nshin ka gbəyiki tumkwusi bishi bibə i kuku, nya kiŋkəksi kimbum i Nyə.

17 Bə ni fəki yakadəin, dzakayi a,
 “Buku nyāki kiyəŋni i wə,
 Bah Nyə wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi,
 akə wə wə wə kə i liə, a num wə wə wə nǐ kə wə si
 num.
 Buku nyāki kiyəŋni kəm wə kə wə dzə lə

ŋa bia bimbum ka yisi i sakaki.

¹⁸ Bəni bə bə kiəki kə wə* nǐ bəksi shəm, ayaka jəbi wə wə kə i chusi shəm ya yi bəksini kpəiŋ lə.

A num jəbi wə wə kə i sakaki bəni bə bə kə bə kpiyi. A chu num tə jəbi wə wə kə i makti bəni ba bə nəm bə bə kə

bəni ba bə ntum,

i chu makti bəni bə bə kə bəh Nyə,

i makti tə bəni bəchi bə bə kəksiki yeli wa,

nabə bənchiŋ bənchiŋ nabə bəmbum bəmbum.

A num tə i jəbi wə wə kə i kaasi bəni

bə bə bəkəliki di bichi fa kuku.”

¹⁹ Bə ka dza weli dzaka ki fiəŋə ki juŋ yi fəni gia yi Nyə i beiŋ. Kintaiŋntaiŋ ki miŋkaiŋ mi Nyə kə ki nǐ kə i juŋ yi fəni yi gia yiwə mə kiyəŋə. Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, wamyi, jumi, nshwaiŋ nəŋni, kitəh kidzaŋ kimbum kimbum shuku.

12

Miŋkpaŋa widəkə bəh kiŋkum ki nyam kidəkə ki bwəsi kətə

¹ Mih dza yeiŋ gia yi dzaka kiwəmni yidəkə i beiŋ. A nǐ kə miŋkpaŋa widəkə wi ləh wəŋ i gwu wə ka mbuŋ, fiəŋŋ num i gvu yi cheiŋ, num wi bwəŋ kifə ki ŋkuŋ biŋŋ num yeiŋ wə jwəfi ntsə bəfa.

² Wi nǐ kə bəh tə wi nəm h i bwə, wi wəkə ləli bi nəm də.

³ Mih dza chu yeiŋ gia yi dzaka ki wəmni yidəkə i beiŋ. A nǐ kə kiŋkum ki nyam kibəkəli kidəkə, ki bwəsi nyam yi kətə. Ayaka yi kaŋa kifwu nanitan

* **11:18** Bəni bələ kə bə bəŋ bə chəŋ a, “Tumi”

bəh bitia jwəfi, bəh bifə bi ηkuŋ binčin binčin nanitan i kifwu kiwə wə.

⁴ Wi tum wini wi yaŋa dzə kimbu kimu i kintəəŋ ki bitali bijəŋ wə i bein ləə shi i kuku. Ayaka kinƙum ki nyam kiwə dza tsə num i minƙpaŋa wə wi nǐ kə a bwə nshin, ka jəbi wə minƙpaŋa wiwə bwə ηgain nǐ bwinƣi dzi wain wiwə a dzini.

⁵ Wi bwə wain nyukuni, a num wə wi bi sakaki bitumi bichi bəh mbeŋ wi ηkuŋ wi chwaka. Ayakalə, asi wi nǐ bwə, bə chufi dzə wain wiwə tsə bəh wi i bein i Nyə, wi num kəmsi i kinƙii ki wə.

⁶ Minƙpaŋa wiwə ka gein tsə num i chwa i di biə Nyə nǐ kə wi sisi jiə lə i wi. I di biə bə bi təkniƙi bəh wi i kaŋ wə nchuku bəh gi yifa bəh mbaŋ bisə (1,260).

⁷ Ayaka jum dza yisi i tumi ki Nyə wə, chinda wi Nyə wə Maikəl bəh mbaŋ wi bəchinda ka jwəki bə bəh kinƙum ki nyam yə yi bwəsiki kətə. Ayaka nyam yiwə bəh bəchinda bu bəŋ jwə chukuli,

⁸ ayakalə bə tumdzi kinƙum ki nyam kiwə bəh mbaŋ wi, bə na chu kwati di i tumi ki Nyə wə.

⁹ Bə bwili kinƙum ki nyam kiwə ki bwəsi kətə ka laaŋ ki bəh bəchinda bu, bə shi gbə i kuku. Kinƙum ki nyam kələ kə num Junŋ yi kikpu yə yi kə ηkpeli, chu num Satan. A num wi wə wi fwəkyiki bəni i mbi wələ wə wichi. Bə nǐ laaŋ wi tasi bəh bəchinda bu bə shi gbə i kuku.

¹⁰ Mih dza wəkə ja yi dzaka na bəh ŋga i tumi ki Nyə wə a,

“Akə i liə Nyə ki bwiliki bəni bu,
i chusiki ŋga bi bi nəm,
i sakaki ηkuŋ bi,

Kimbwili wi wə wi nī kaka ni chusi tə ŋga bi i nsaka
wi wə.

Yi nūm yaka i liə kəm bə kə bə laaŋ shi mi wiwə i
kuku

wə wi ni shi kə i Nyə wibukumbəiŋ nshiŋ,
a num wə wi jiəki gia i bwa bə nih bəbukumbəiŋ
fuŋ nshiŋ bəh nchəkə.

¹¹ Ayakalə, bə tum dzi lə wi

kəm mwa mi Waiŋ Jaka bəh gia yi Nyə yə bə beeŋki
nsaka wiwə.

Ayaka bə nī kəŋki kə nəni kibə
na i dzəh yə bə kə i lwaki kpi.

¹² Ayakadəiŋ, ma tumi ki Nyə laŋki,
bəh bəni bəchi bə bə kə yeiŋ, laŋki tə.

Ayakalə, ŋgəkə wimbum kə i mbeiŋ i kuku bəh
kinchwə kimbum,

kəm ŋkpeli kə wi shi dzə i mbeiŋ wə.

Wi jikə bəh shəm yi bəkəli nalə,

kəm wi kiəki lə a jəbi wi ŋgaiŋ baan a twəsi.”

¹³ Jəbi wə kiŋkum ki nyam kə ki bwəsiki kətə nī
yeiŋ a bə laaŋ bwili ŋgaiŋ, wi shi gbə i kuku, wi ka
daa n'yəkə i miŋkpaŋa wə cheiŋ, wə wi nī bwə waiŋ
nyukuni.

¹⁴ Ayakalə, bə nī nya bibəkəli bi mfaa wimbum
bifa i miŋkpaŋa wiwə a wi fuli bəh bi i yəkə gəiŋ
juŋŋ yiwə i tsə numki i chwa i jia yitali wə bəh kiŋka
bə təkni i wi.

¹⁵ Ayaka juŋŋ yiwə ka bwiliki mwi i dzaka ki wə,
mə shi aka bəkə, i miŋkpaŋa wiwə cheiŋ a ŋgaiŋ dzə
nyə bəh wi.

¹⁶ Ayakalə, nshwaiŋ gamti miŋkpaŋa wiwə, weli
dzaka ki ka məə bəkə yə kiŋkum ki nyam kiwə nī
bwiliki i dzaka ki wə.

¹⁷ Nyam yiwə ka bəksi shəm bəh miŋkpaŋa wiwə, ka nyə tsə fasi jum i jwə kiŋka ki bwa bə kpaŋa wiwə, a num bə bə jiəki bəŋchi bə Nyə chu beej nsaka wi Jisəs.

¹⁸ Ayaka wi* ka tsə ka numki i kinchwə kimbun kpəŋ.

13

Nyam yi gumini yə nǐ buku i kinchwə kimbun wə

¹ Mih ka chu dza yeiŋ nyam yi gumini yi buku dzə i bəkə, yi kaŋa kifwu nanitaŋ bəh bitia jwəfi bəh bifə bi ŋkuŋ i fwu wi bitia biwə wə jwəfi, kiyeli kə ki nǐ bəkəliki yeli wi Nyə nǐ kə i bifwu biwə wə.

² Nyam yiwə yə mih nǐ yeiŋ yi nǐ bwəsiki jum, gvu yi num aka yi nyam yidəkə bə bəəŋki a beε, dzaka ki num aka ki kibaba. Kiŋkum ki nyam kə ki bwəsiki kətə, ki ka nya nyam yiwə bəh ŋga bi bəh kiŋkii ki a wi sakaki bəh ŋga bimbun.

³ Fwu wi nyam yiwə widəkə nǐ kaŋaki lə ŋkaiŋni wi biəkə yidəkə num yi nǐ kələ i wəə wi wəəni, ayakalə num yi nǐ bənih lə. Ayaka dzaka wəm bəni bəchi fa kuku, bə ka gbəyiki i nyam yiwə cheiŋ.

⁴ Ayaka bəni ka nyaki kiŋkəksi kimbun i kiŋkum ki nyam kə ki nǐ bwəsiki kətə, kəm ki nǐ kə ki nya nyam yi gumini yiwə bəh ŋga bi. Ayaka bə ka nyaki tə kiŋkəksi kimbun i kiŋkum ki nyam kiwə dzaka a, “Akə ndə ka nyam yi gumini, a num ndə i jwə yi a?”

⁵ Bə nǐ bee nyam yiwə yi ka kaŋaki dzaka, yi num i dzakaki já yi ghaŋsini gvu, yi chu bəkəli yeli wi

---

* **12:18** Biŋwakti bikpu bidəkə kaŋaki i di biələ wə a, “Ayaka mih ka tsə...”

Nyɔ, num bəh chu bee tə a yi sakaki i kifiaŋŋ wə mbaŋnyani ntsə bəfa.

⁶ Yi ka yisi ka dzakaki já yichu kəm Nyɔ, bəkəli yeli wi bəh di biə Nyɔ kə feiŋ bəh bəni bə bə kə i tumi ki Nyɔ wə.

⁷ Bə nǐ kə bə bee tə a yi laa jum i bəni bə bə kə bə Nyɔ, i tumdzi bə, bee tə a yi kaŋaki ŋga i di bichi bəh i bəni bəchi bəh i bəni bə já yichi, bəh i bitumi bichi.

⁸ Bəni bəchi i fa mbi wə bi nyaki lə kiŋkəksi kimbun i wi. Bəni bələ kə mi wichi wə bə nǐ ka nyaka dəkə yeli wibə i kiŋwakti wə na ka mbi yisi. Kiŋwakti kələ kə kə kiyeli ki bəni bə bə kaŋaki nəni kə yeiŋ mə, num kiŋwakti ki Waiŋ Jaka wə bə nǐ kum.

⁹ Mi wə wi kaŋaki bintuni, wi wəko.

¹⁰ A kabə num a mi kə a bə ni kwa wi kwani, ma bə nǐ kwa. Mi kabə num a bə ni wə wi bəh nywə wi jum, ma bə ni wə wi bəh nywə wi jum wiwə. Yələ gia tsəki i bəni bə bə kə bə Nyɔ a bə kəŋa shəm, bə jǐaki shəm i wi.

Nyam yi gumini yə nǐ buku i kuku

¹¹ Mih chu dza yeiŋ nyam yi gumini yidəkə num yi buku i kuku, yi kaŋa bitia bifa aka waiŋ shwan, wi dzaka aka kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə.

¹² Yi nǐ chusiki ŋga bi nyam yi gumini yi ninshiŋ yə yichi, i yeli wi nyam yiwə wə. Ayaka yi fə kuku wichi bəh bəni bəchi i mbi wə ka nyaki kiŋkəksi kimbun i wi bəh ŋga bi nyam yi ninshiŋ yə biəkə yi nǐ kə i wə wi wəni num biəkə yiwə bənih lə.

¹³ Yi nǐ fəki kinchəsi kə ki chusiki ŋga bi fə na gbuku nyə shi dzə i beiŋ bəni yeiŋ.

¹⁴ Si bə nǐ bee a yi fə kinchəsi kə ki chusiki ŋga i yeli wi nyam yi ninshiŋ yə wə yi ni gumiki yaka,

yi ka fwəkyiki bəni bə bə kə i mbi wələ wə bəh bi. Ayaka yi ka dzaka bə fə kimbwəsi ki nyam yə bə nǐ bəiŋsi bəh nywə wi jum ayaka yi keiŋ yi wəm.

¹⁵ Bə nǐ bee a yi nya kiŋ'waka i kimbwəsi ki kiŋkum ki nyam yə, ka yi kə i dzakaki, yi fə bə wəyi bəni bəchi bə bə nəiŋki i nyaki kiŋkəksi kimbum i kimbwəsi kə.

¹⁶ Yi nǐ dzaka a bə fə kinchəsi i bəni bəchi i tseiŋ yiləkəli wə nabə shi cheiŋ, a bə fə i na ndə wə kəŋ wi numki winchiŋ nabə wimbum, nabə i bəni bə kpə nabə i bəni bə kifuu, nabə mfá nabə bə bə kəkə mfá,

¹⁷ ka mi ma taŋ nabə i taŋni wi kaŋaki kə kinchəsi kiwə. Kinchəsi kələ kə yeli wi kiŋkum ki nyam kə, nabə nyaka wi yeli wi kiŋkum ki nyam kə.

¹⁸ Yələ kə gia yi nəŋ mfi bimbum. Mi wə wi kaŋaki mfi wi fə nyaka wələ wi kə yeli wi nyam yələ wi wəkə. Nyaka wələ num yeli wi mi wiwəm, nyaka wiwə num a, (666).

14

Waiŋ Jaka bəh bəni 144,000

¹ Mbəiŋ wəkə, si mih ni chu tseiŋ, mih dza yeiŋ Waiŋ Jaka num wi num i ŋkwuŋ wi Sayəŋ wə, bəni bəŋchuku gbi bəh mbaŋnyani ntsə bənaa (144,000) num bəh wi. Bəni bələ nǐ kə bə bə nǐ kaŋaki kinchəsi ki yeli wi bəh wi Ba wi i shi cheiŋ.

² Mih wəkə ja yi dzə i beiŋ yi jumi aka mwī mə mə gbəki i fəŋ wə, yi jumi tə aka dzaŋ yə yi wamyiki. Ja yə mih nǐ wəkə yi nǐ dzakaki aka kichəŋŋ bəni kəmyiki.

³ Bə nǐ yəŋki njaŋ wimfiŋ widəkə i kiŋkii ki ŋkuŋ nshiŋ bəh i biəiŋ biwəm binaa nshiŋ bəh i bəchə' nshiŋ. Mi widəkə nǐ ka kiə dəkə njaŋ wiwə

a kəbi a bəni bə bəanchuku gbi bəh mbanɲnyani ntsə bənaa a. A num bə bə nǐ yeliḥ bə i chu wə i fa kuku.

⁴ Bələ kə bəni bə bə nǐ ka bəkəli dəkə gwu yibə bəh bəkəɲa, kəm bə nǐ ka kiə dəkə bəkəɲa. Akə bə bə bə si biəli Waiɲ Jaka i na faiɲ wə wi tsəki. Bəni bələ kə bə bə nǐ yeliḥ i ɲgəkə wi bəni bəwəm bəchi kintəəɲ a bə num ka mintam mi Nyə mi ninshɲ bəh mi Waiɲ Jaka.

⁵ Gia yi ntəkə yidəkə nǐ ka num buku dəkə i dzaka kibə wə. Bə num ɲgbə widəkə kəbi.

Ndzaka wi bəchinda bətali bə Nyə

⁶ Ayaka mih chu dza yeiɲ chinda wi Nyə widəkə wi fuli i kintəəɲ ki bəəli wə. Wi nǐ kaɲaki ntum wi ndzəɲni wə wi kə i jəbi wichi i fukuki i bəni bəchi bə bə kə i mbi wələ wə. Wi nǐ kə i fukuki i bitumi bichi, bəh i bəɲkuɲ bəchi, bəh bəni bə bə dzakaki na yi naiɲ já nabə winaiɲ ɲkaiɲni wi bəni bəchi.

⁷ Chinda wiwə wam na bəh ɲga a, “Mbeiɲ lwáki Nyə túmyi bikum bi, kəm jəbi wi, wi nsaka dzə kpeiɲ lə. Mbeiɲ nyá kiɲkəksi kimbun i wi kəm wi maa bəəli bəh nshwaiɲ bəh kinchwə kimbun bəh bidi biə mwi bukuki feiɲ i kuku.”

⁸ Chinda wi Nyə widəkə wi kəmsini, ka biəliki wi dzakayi a, “Babilən wimbun kə wi gbə lə, wi gbə lə. Akə wi wə wi fə bitumi bichi mu nəni ki təkəlini ka mbih.”

⁹ Chinda wi Nyə widəkə wi kiɲkəmsi kitali ka biəliki tə bə, wili na bəh ɲga a, “Na ndə wə wi ka məmsi i nya kiɲkəksi kimbun i nyam yi gumini yə bəh kimbwəsi ki nyam yiwə, kaɲa tə kinchəsi i shi cheiɲ nabə i tseiɲ yi wə,

¹⁰ yaka wi bi mu lə shəm yi Nyə yi bəksini asi mi si mu mbih. Shəm yi bəksini yiwə kə num

wi shuku i bwam wi, wi bəksini shəm maka wi kpeɪnɪ. Wəmaka mi kə bə bi ləkɪ wi i fiɛɪ wə fi fii aka mikaiɲmɪgbuku, wi yeɪɲ ɲgəkə feɪɲ. Yələ gia bi numki num i bəchinda bə Nyɔ bə baiɲni nshɪɲ bəh Waiɲ Jaka.

¹¹ Fimiəkə bi yakaki jəbi wichi kiɲgəksi kəbi i di biə bə ləɔ bə i ɲgəkə wə. Bəni bələ bə nyaki kiɲkəksi kimbum i nyam yi gumini bəh kimbwəsi ki nyam yiwə bəh bəni bə bə kaɲaki kinchəsi ki yeli wi, bə bi kaɲaki kə ɲ'waka i ɲgəkə wibɔ wə nshi nabə nchəkə.”

¹² Yələ gia tsəki i bəni bə bə kə bə Nyɔ num bə bə bə jiəkɪ bəncɪ bə Nyɔ, bə jiə shəm i Jisəs wə, a bə kaɲaki i kaɲaki shəm.

¹³ Mih dza wəkə ja yi dzaka i tumi ki Nyɔ wə yi dzaka i mih a, “Nyáka yələ: I yisi i liə tsəki səki ndzəɲni bimbum kə i bəni bə bə kpiyiki num bə chinɲni bəh Bah.” Kiɲ'waka ki Nyɔ bum a, “Ndzəɲni bimbum kə i bə ɲkəɲ, bə ni waka lə i biluɲ bibɔ wə, kəm mfə wibɔ wi ndzəɲni ni biəli lə bə.”

Nkəh wə wi kə nsaka wi Nyɔ

¹⁴ Mbɛɪɲ wəkəli, mih dza tseɪɲ mih yeɪɲ bikwu bi fuku fukuni, num mi num i bikwu biwə wə wi bwəsi mi wə yeli wi kə Waiɲmi, num wi bwan kifə ki ɲkuɲ num bə keɪɲsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli, wi kaɲa fiɲkəfi i wi kaɲ fi num aka kintə ki juɲ ki kwa.

¹⁵ Chinda wi Nyɔ widəkə dza buku dzə i juɲ yi fəni yi gia mə, wam i mi wə wi ni shinum i bikwu wə bəh ɲga, dzaka a, “Kwá fiɲkəfi fia fi kəhni ma wə kəh ɲkəh bəh fi. Jəbi wi kəhni kpeɪɲ lə, ayaka mbi wələ kpeɪɲ lə i ɲkəh wə.”

16 Ayakadəiŋ, mi wə wi nǝ shinum i bikwu wə ka ləw fiŋkəfi fi i nshwaiŋ wə, fə ŋkəh i nshwaiŋ wə.

17 Chinda wi Nyə widəkə chu buku dzə i juŋ yi fəni yi gia wə i beiŋ, wi kaŋa tə fiŋkəfi i wi kaŋ fi num aka kintə ki juŋ ki kwa.

18 Chinda wi Nyə widəkə ka buku i təŋ wi fəni wi gia wə, num wə wi kaŋaki ŋga i gbuku beiŋ. Wi wam bəh ŋga i widəkə wə wi nǝ kaŋaki fintə fi kwani fiə a, “Ləw fiŋkəfi fiwə ma wə təiŋyi kaka ki mintam mi mbih i nshwaiŋ wə, kəm mintam miwə bəkə lə.”*

19 Ayakadəiŋ, chinda wi Nyə wiwə ka ləw fiŋkəfi fi i nshwaiŋ wə, kəwəyi mintam mi mbih miwə i nshwaiŋ wə, juŋni, bakti i kishwa kimbun kə bə fəki mbih yeiŋ, yələ chusiki gia yə shəm yi Nyə yi bəkəli bi fəki bəh bəni.

20 Bə ka dəŋyi mintam mi mbih miwə bəh gvu i kwili wə i biŋ, a buku num mwa, mə jikə i yaka tsə aka i dzaka ki kikun, dza ləŋ tsə buku ka bəmay gi yifa.

15

Bəŋgəkə nanitaŋ bə bə kə i kiŋgəksi wə

1 Mih chu dza yeiŋ ŋkaiŋni fiŋ fi dzaka ki wəmni fidəkə i beiŋ, a num na fiŋ fi dzaka ki wəmni fi mbun. A nǝ kə bəchinda bə Nyə nanitaŋ bə kaŋa bəŋgəkə nanitaŋ bə akə kiŋgəksi i nya i bəni, kəm bələ kə bə Nyə nǝ chusi kaasi shəm yi yi bəksini yeiŋ.

2 Mih chu dza yeiŋ fiŋ fidəkə fi bwəsi kinchwə kimbun kidəkə ki num ka bə si fwəŋni bəh gbuku, ki baiŋ aka mijwə. Bəni bədəkə num kəmsi i

* 14:18 Mintam mələ kə i já yi ŋkali wə a, “grapes.”

kinchwə kimbum kiwə kpəŋ, a num bə bə tumdzi nyam yi gumini yiwə bəh kimbwəsi ki bəh nyaka wə wi kə yeli wi nyam yiwə. Bə nī num feiŋ yakadəiŋ kaŋa kichəŋŋ ki Nyə i kán yibə wə,

³ yəəŋ njaŋ wi Muses wə mi wi nəm wi Nyə bəh njaŋ wi Waiŋ Jaka. Bə nī yəəŋki a,

“Ō Bah Nyə wə Wi Kaŋaki Nŋa Bichi,

bieiŋ biə wə fə kə na bimbum bəh bi kaŋyini.

Ō wə kə Nkuj i bitumi bichi,*

ayaka dzəh yə wə fəki gia yeiŋ kə yi chəŋ bəh yi ŋkəŋ.

⁴ Ō Bah, mi wə wi kəkə i lwaki wə, tumyi bikum bia kə ndə?

Num a wə shəŋ wi baiŋni.

Bitumi bichi bi dzəki nya kiŋkəksi kimbum i wə, kəm bə yeiŋ gia yə wə fəki num chəŋ.”

⁵ Si yəmaka nī tsə, mih dza tseiŋ, ka yeiŋ num bə weli juŋ yi fəni yi gia i beŋ yə yi kə kintaŋ ki chusi a Nyə kələ bəh bəni.

⁶ Ayaka bəchinda bə Nyə bə nanitaŋ bə nī kaŋaki bəŋgəkə nanitaŋ bə ka buku i juŋ yi fəni yi gia yiwə wə. Bə nī kə bə tum bəmbuŋ bə mwanyi nalə, wafi bichumni bimbun i bijum bibə wə num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli.

⁷ Ayaka fieŋ fimu fidəkə i mbaŋ wi bieŋ biwəm biə binaa ka nya biləti nanitaŋ i bəchinda bə nanitaŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli. Biləti biwə nī kə num bi jikə bəh shəm yi bəkəli yi Nyə wə wi kə jəbi wichi kiŋgəksi kəbi.

---

* **15:3** Biŋwakti bikpu bidəkə kaŋaki a, “Nkuj wi jəbi wichi”, bidəkə a, “Nkuj wi bəni bə akə bə Nyə.”

⁸ Jun yǐ fəni yǐ gia dza jikə bəh fimiəkə fiə fi nyəki dzəkǐ i bainǐni bi Nyɔ wə, bəh i ŋga bi wə. Ayaka yǐ ka numki a mi nǐ kəkə i chu liə i jun yǐ fəni yǐ gia yǐ Nyɔ wə, i tsə buku si bəŋgəkə nanitanǝ bə bəchinda bə Nyɔ bə nanitanǝ nǐ kaŋaki i nya i bəni nǐ dzə kaa.

16

Biləti nanitanǝ bi shəm yǐ Nyɔ yǐ bəksini

¹ Mih ka dza wəkə ja yǐ dzaka bəh ŋga i jun yǐ fəni yǐ gia wə yǐ dzaka i bəchinda bə Nyɔ bə nanitanǝ a, “Mbeinǝ tsə shuku shəm yǐ Nyɔ yǐ bəksini yə i biləti biə wə nanitanǝ i nshwaiŋ wə.”

² Ayaka chinda wi Nyɔ wi ninshinǝ ka tsə shuku ŋki kiləti ki shəm yǐ Nyɔ yǐ bəksini yə i nshwaiŋ wə. Ayaka biəkə yǐ gumini yǐ ləli dza kwa bəni bə bə nǐ kaŋaki kinchəsi ki nyam yǐ gumini yələ nya kinəkəksi kimbum i kimbwəsi ki nyam yiwə.

³ Chinda wi Nyɔ wi kəmsini shuku ŋki kiləti i kinchwə kimbum wə, bəkə yiwə fiəni chu aka mwa mi kinǝpili ki mi. Ayaka biəinǝ bichi biə bi nǐ nəkǐ i bəkə yiwə wə kpiyi.

⁴ Chinda wi Nyɔ wi kinǝkəmsi kitali shuku ŋki kiləti i binchwə wə bəh i bidi biə mwi bukuki yeinǝ, ayaka bi ka fiəni chu mwa.

⁵ Ayaka mih wəkə si chinda wi Nyɔ wə wi təkniiki bəh bəkə yiwə dzakaki a, “Nyɔ, wə kə Nyɔ wi chəŋ i dzəh yə wə təinǝyiki bənsaka bələ yeinǝ.

Wə wə wə kə i liə, num wə nǐ kələ.

ǝ Nyɔ, wə wə wə kə wi bainǝni.

⁶ Bəni bələ kə bə mwa mi bəni bə bə kə mba bəh bəni ba bə ntum kə i kaŋ yibə wə.

Wə ka nya mwa i bə, bə mu.

Wələ kə na ɲgəm wibə.”

⁷ Ayaka mih dza wəkə ja yidəkə buku i təɲ wi fəni wi gia wə təbi a,

“Aaɲ, Bah Nyə wə Wi Kaɲaki Ŋga Bichi,

wə təɲyiki bənsaka ba biələ dzəh yi ɲkəɲ bəh yi chəɲ!”

⁸ Chinda wi Nyə wi kiɲkəmsi kinaa shuku ɲki kiləti num i wəɲ wə, ayaka wəɲ wiwə kaɲa dzəh i ɲghinɲi kpaya bəni aka gbuku.

⁹ Ayaka nshili wi ləkəli ka bukuki i wəɲ wiwə wə kpaya bəni. Ayakalə, bə nəkɪ kwuni kə shóm yibə, i tumyiki bikum bi Nyə. Bə bəkəli lə yeli wi Nyə wə wi kaɲaki ɲga i bəɲgəkə bələ wə.

¹⁰ Chinda wi Nyə wi kiɲkəmsi kite shuku ɲki kiləti num i kiɲkii ki nyam yi gumini yə wə, kwili wə nyam yiwə nǐ sakaki nǐ dza bə ji num jini. Ayaka bəni num i nshili wə nəmyi kiləm kibə.

¹¹ Bə dza ka təyiki lə Nyə wə wi kə beɲ kəm ləli bəh biəkə yibə. Ayakalə, nəkɪ kwuni kə i kimfə kibə wə.

¹² Chinda wi Nyə wi kiɲkəmsi kisəə shuku ɲki kiləti num i kinchwə kimbun ki Yuflets wə, mwi miwə ka wəm, i keɲsi dzəh ka bəɲkuɲ bə bə kə i kimbu kə wəɲ bukuki ni tsə yeɲ.

¹³ Mih ka dza yeɲ biɲ'waka bi jisi bidəkə bitali bi bwəsi bikwə. Bi buku i dzaka kiɲkum ki nyam yə yi bwəsi ki kətə, bəh i dzaka ki nyam yi gumini yə wə, bəh i dzaka ki mi wə wi nyiki ntəkə a ɲgain kə mi wi ntum wi Nyə.

¹⁴ Biɲ'waka biələ kə num bəchinda bə ɲkpeli. Ayaka a num bə bə bə fəki bəɲchəsi bə bə chusiki ɲga bibə. Bə nyaniki tsəki i bəɲkuɲ bətumi wə

bəchi, fa kuku juŋni bə a bə sisi jum yə yi bi numki i chəkə bimbun bi Nyə wə wi Kaŋaki Nga Bichi.

15 Jisəs nǐ kə wi dzaka a, “Mbein wəkəli, mih bi dzəki ka ji. Ndzəŋni bimbun kə mi wə wi tsəŋəki, wə wi kaŋa bəmbun bu i gwu wə ka wi bi ma tumbuku bəh chwəŋ kiyəə ka bəni ma yeinŋi gwu yi wi ŋgəmni.”

16 Biŋ'waka biwə bi ka juŋni bəŋkuŋ bəwə i di biə bə bəŋki i já yi Hibulu mə a Amagedən.

17 Chinda wi Nyə wi kiŋkəmsi kinanitanŋ shuku ŋki kiləti i beinŋ i fiəkə wə. Ayaka ja yiləkəli buku dzə i juŋ yi fəni gia wə i kiŋkii ki ŋkuŋ wə dzaka bəh ŋga a, “Yi nūm lə!”

18 Ayaka dzaŋ dza ka mwayiki, wəŋyi, jumi nshwainŋ nəŋni bəh ŋga bəh ŋga. Wəmaka nnəŋni wə nshwainŋ nǐ nəŋni bəh ŋga bəh ŋga lə, nǐ ka num num dəkə i yisi na si mi nǐ yisi i numki i nshwainŋ wə. Wəmaka nnəŋni nǐ kə wi gumini.

19 Kwili wimbun gaali i fintəŋ i bimbu bitali wə. Ayaka bikwili bimbun biə bi kə i bitumi wə ka seinŋi. Nyə kwaka kwili wələ Babilən, ka nya bwam wi wi shəm yi bəksini yə a wi kuŋsi.

20 Bitumi bichi biə bi kə i bəkə kintəŋ geinŋ, ŋkwuŋ tə bəŋ laka.

21 Ayaka kitəh kidzaŋ kimbun kimbun ka gbəyiki i beinŋ nji wimu num aka bəkilu mbaŋnyani. Ayaka kitəh kidzaŋ kiwə nǐ gbəyiki i bəni wə. Bə ka təyiki lə Nyə, kəm wi chiŋsi ŋgəkə wi kitəh kidzaŋ i bə wə. Ŋgəkə wiwə nǐ gumiki nalə.

Min̄kpaŋa wi təkəlīni wi chuchu bəh nyam yi gumini

¹ Chinda wi Nyɔ widəkɔ i kintəəŋ ki bəchinda bə Nyɔ bə nanitaŋ bɔ nī kaŋaki biletī nanitaŋ dza dzə dzaka i mih a, “Dzə ma mih chūsi wɔ ŋgəkə wə bə kɔ i bi nya i min̄kpaŋa wi təkəlīni wi chuchu wələ wi kɔ wi shinum i bəkɔ yiduli wə.

² Min̄kpaŋa wələ kɔ wə bəŋkuŋ bə fa nshwaiŋ wə nī ndzəniki bəh wi, nənī ki ki təkəlīni kwa lɔ bəni bə fa nshwaiŋ wə ka mbih.”

³ Ayaka chinda wi Nyɔ wiwɔ dza dzə mih, mih num i kaŋ yi Kiŋ'waka ki Nyɔ wə, ka tsə i chwa. Mih ka yeiŋ min̄kpaŋa widəkɔ num wi shinum i nyam yi gumini wə yi bəkɔ lə bəli num gwu yi yichi jikə bə kiyeli ki bəkəli yeli wi Nyɔ. Nyam yiwɔ nī kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitia jwəfi.

⁴ Min̄kpaŋa wiwɔ nī kɔ num wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə bəni bəmbum bə bəkəli, wi mwayi i gwu wə bəh minchiŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpɔ kibəkəli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpɔ wi ləkəli bəh ki kpɔ ki fukuli. Wi nī kaŋaki bwam i wi kaŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpɔ ki bəkəli num wi jikə bəh bieŋ bigumini bəh kinyeŋ ki təkəlīni.

⁵ Bə nī kɔ bə nyaka yeli i shi bi cheiŋ num wi nyumini a, “Babilən wimum wə nih min̄kpaŋa wi təkəlīni bəh wi gia yi gumini i nshwaiŋ wə.”

⁶ Mih ka yeiŋ min̄kpaŋa wiwɔ num wi mu mwa mi bəni bə bɔ kɔ bə Nyɔ, bəh bə bə nī wəəyi kəm Jisəs, num mwa miwɔ kwa wi ka mbih.

Si mih yeiŋ min̄kpaŋa wiwɔ yakadəiŋ, dzaka wəm mih na bəh ŋga.

⁷ Ayaka chinda wi Nyɔ wiwɔ bikə i mih a, “Dzaka wəmki wə kəm nə? Mih ni fuku lə i wə gia yi

nyumini yə yi kə kəm miŋkpaŋa wələ bəh nyam yi gumini yələ yi kaŋaki kifwu nanitaŋ bəh bitia jwəfi, yə yi giŋ wi.

⁸ Nyam yi gumini yə wə yeiŋ lə, yi nǝ kələ yi wəm, ayakalə i liə yi chu məŋ. Yi kə a buku yaka dzə i fəŋ kə ki shiki lə ŋəəŋ, yi tsə sə num i di biə bə ni kaasi bəh yi feiŋ. Dzaka bi wəmki lə bəni bə bə kə i fa mbi wələ wə, maka bə nyaka kiyeli kibə i kiŋwakti ki bəni bə bə kaŋaki nəni i yisi si mbi nǝ yisi. Dzaka bi wəmki lə bə si bə bi yeiŋki nyam yələ, kəm nyam yiwə nǝ kələ yi wəm, ayakalə i liə yi chu məŋ, yi num i bi fiəni chu dzə.

⁹ Yələ gia kə yə yi nəŋki fwu wə wi kaŋaki mfi bimbun. Kifwu ki nyam kə nanitaŋ kə ŋkwún nanitaŋ yə miŋkpaŋa wiwə numki yeiŋ wə. Kifwu kiwə num tə bəŋkuŋ nanitaŋ.

¹⁰ Bəŋkuŋ bəte num bə gbəyi lə, wi mu num, widəkə keiŋ ki dzə kə. Jəbi wə wəmaka ni dzə, wi ni num a fi jəbi wə twəsi.

¹¹ Yə yi kə kəm nyam yi gumini yə yi nǝ kə, ayaka i liə yi chu məŋ, yi num tə ŋkuŋ, ŋkuŋ wələ num wi kiŋkəmsi ki nyan, ayakalə wi num i mban wi bəŋkuŋ bə nanitaŋ wə. Jəbi wə wəmaka ni dzə tə wi ka ni tsə i di biə bə ni kaasi bəh wi.

¹² Bitia biələ jwəfi wə yeiŋ lə kə num bəŋkuŋ jwəfi bə bə keiŋki maka bə nya bə bəh ŋga bi sakani. Jəbi wə bə bi təmki bə, ma bə ka bi kaŋa ŋga i sakaki bəh nyam yi gumini yə. Ayakalə, bə bi saka a mbiəŋə wimu wə.

¹³ Bələ bəchi kaŋaki kiŋkwaka kimu. Ayaka bə bi nya ŋga bibə bi sakani bichi i nyam yi gumini yə.

¹⁴ Bə bi chiŋni tumki jum bəh Waiŋ Jaka, ayakalə Waiŋ Jaka bi gaka bə, kəm wi kə Bah wi bəbah

bəchi, bəh Nkuŋ wi bəŋkuŋ bəchi. Wi bi tumdzi bəh bəni bu bə wi bəŋ ka sabibwili ayaka bə təbi wi jəbi wichi.”

¹⁵ Ayaka chinda wi Nyɔ wə dzaka i mih a, “Bókə yə wə si yeiŋ miŋkpaŋa wi təkəlini wə shinum yeiŋ wə, akə bəni bəh mbaŋ wi bəni bəh kitumi bəh bəni bə bə dzakaki na yinaŋ já.

¹⁶ Bitiə jwəfi biə wə si yeiŋ yaka, bə bəh nyam yi gumini yə bi chiŋni baiŋŋki lə miŋkpaŋa wi təkəlini wə. Bə bi ləkəki beŋ bi bichi ma wi baŋ a bəh chwəŋ kiyəə, bə bi ŋəŋki nyam yi yi gwu, bə kpa kaasi wi bəh gbuku.

¹⁷ Yələ gia kə a jiə Nyɔ i shəm yibə wə a bə fə gia yə wi kəŋki, ka fə a bə kəŋaki kiŋkwaka kimu i nya ŋga bibə bi sakani i nyam yi gumini yə i tsə buku si gia yi Nyɔ bi dzə kpəiŋki.

¹⁸ Ayaka miŋkpaŋa wə wə si yeiŋ yakadəiŋ, kə kwili wə wi kəŋaki ŋga i bəŋkuŋ bəchi beŋ i nshwain wə.”

18

Si kwili wi Babilən bi gbəki

¹ Si yəmaka nǐ tsə, mih yeiŋ chinda wi Nyɔ widəkə shi dzə i beŋ kaŋa ŋga bimum, ayaka baiŋni bi baiŋ i kuku wichi.

² Wi ka wam bəh ja yiləkəli a, “Babilən wimum kə wi gbə lə! Wi gbə lə! Wi fiəni chu lə di biə bəchinda bə ŋkpeli nəkə feiŋ. Wi kə taa wi biŋ'waka bəchu bichi. Wi kə taa wi minyəni mə mə nyəŋki bəh mə bə baiŋki michi.

³ Wi gbə kəm bitumi bichi mu nəni ki kinyeŋ ki təkəlini ki kwa bə ka mbih, bəŋkuŋ bə fa nshwain

wə kə num bə fə lə nəni kinyeŋ ki təkəlīni bəh wi.
 Bəni bə shi bəchi fa nshwain wə kə num bə kpali lə
 i gwu yi wə, kəm kpə wi nəni kichu wi bakti jiə.”

⁴ Ayaka mih chu wəkə ja yidəkə si yi wiliki i tumi
 ki bein wə dzaka a,

“Bəni bəŋ, mbein būku nyê fein,
 ka mbein ma bi liə i chu bi wə,
 bəh a, mbein ma bi liə tə i ŋgəkə wə wi dzəki i wi.

⁵ Chu bi kə bə tum bi jikə yaka tsə buku i bein,
 Nyə kə wi kwaka wi i gia yi yichu wə.

⁶ Bə fə bəh wi, asi wi fə bəh bəni bədəkə.
 Bə fiəni gôm wi i kimfə ki wə kiŋkani kifa.
 Bə chwāli mbih mə akə ŋgəkə i bwam wə kiŋkani
 kifa

i bwam wə wi si chwali yein,
 bə nyā wi mu.

⁷ Bə fəkə ŋgəkə bəh ləli bə nyā i wi
 a num a lin si wi nī ghaŋsiki gwu i mbum kintəəŋ
 dzi kidəəŋ ki.

Wi si fə wi shinum ka chəkəki kijum dzaka a,
 ‘Mih kə Yaa i kiŋkii wə,
 mih kəkə kpə ŋkwu,
 mih bi lansi də kə chuŋsi fwu.’

⁸ Si wi dzakaki yakadəin, akə ayaka si ŋgəkə bi dzə,
 i gwu yi wə kpaŋ wimu.

Jwein bi gbə i gwu yi wə, wi bi dəki wi chuŋsi fwu.
 Ayaka dzəŋ bi kwa tə wi.

Bə bi kpa wi bəh gbuku,
 kəm Bah Nyə wə wi bi saka wi kə wə wi kaŋaki ŋga.

Bəni bə fa nshwain wə bi dəki lə Babilən

⁹ Bəŋkuŋ bə fa nshwain wə bə bə nī fəki kinyeŋ ki
 təkəlīni bəh wi, num i kidəəŋ wə bəh wi, bi dəki fi

bəh mindəm jəbi wə bə bi yeiŋki si fimiəkə yakaki i gwu yi wə si wi fiiki.

¹⁰ Bə bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh lwa si bə yeiŋki bə chəbsiki wi. Bə bi chamyiki dzakayi a, ‘Ey mih! Ey mih! Babilən, wə kwili! Wə kwili wi ŋga! Ŋgəkə dzə i wə wə a mbiəŋə wimu wə lə a?’

¹¹ Bəni bə shi fa nshwaiŋ wə bi dəki lə wi chuŋsi kifwu kəm mi chu mən wə wi kə i taŋki biēiŋ bibə.

¹² Mi chu mən wə wi kə i taŋki biēiŋ bibə ka biə bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli nabə bi fukuli, nabə wə bə keiŋsi bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpə wi ləkəli nabə ki kpə wi fukuli. Mi chu kəbi wə wi kə i taŋki bəmbuŋ bəbə bətəsini nabə bə bə libliki bəkəkə, nabə bə bənini nabə bə bə bəkəkə lə gbuu. Ayaka mi chu kəbi wə wi kə i taŋki keiŋ yibə yi tsəŋə yindzəŋni, nabə biēiŋ bibə bichi biə bə keiŋsi bəh jəŋ yi dzəkə bəh biēiŋ bichi biə bə keiŋsi bəh keiŋ yi kpə yiləkəli bəh chwaka ki bəiŋnini nabə kitəh ki mwayini. ¹³ Mi chu mən wə wi kə i taŋki keiŋ yibə yə bə keiŋsiki fiaŋsi bi tsəŋə yindzəŋni yeiŋ bəh biēiŋ bi tsəŋə yindzəŋni biə bə jiəkə biēiŋ bidzini yeiŋ bəh njiəŋ bəh ŋkaiŋni bi fiaŋsi bi tsəŋə yindzəŋni yidəkə, bəh ŋkaiŋni njiəŋ widəkə, * bəh mbih bəh miə bəh muku mi gəŋ bəh gəŋ yibə. Mi chu mən wə wi kə i bi taŋki bəna’ bəbə bəh shwán bəh bikum bəh bəkətə bəbə bə a gukuki nyám. Ayaka mi chu kəbi wə wi kə i taŋki tə bəni bəwəm bəbə bə bə taŋniki a, akə mfá.

¹⁴ Bə bi dzakaki lə i wi a, ‘Biēiŋ bichi biə shəm ya ni kə yeiŋ bi dza nyə, kpə wa bə mbum bia bichi kaa

---

* **18:13** Ŋkaiŋni wi njiəŋ wələ i já yi ŋkali wə kə a, “frankincense”, ŋkaiŋni bi fiaŋsi bi tsəŋə yindzəŋni yələ num a, “myrrh”.

lɔ, wə kəbi i bi chu lansi yeiŋ bi.'

¹⁵ Bəni bə shi bə bə nǐ taŋniki biēiŋ biələ kwati kpə i wi kaŋ, bi numki i dzəh yi dəəŋ bəh ndzaŋ si bə yeiŋki wi wi yeiŋ ŋgəkə. Bə bi jumki bəh mindəm, chuŋsi kifwu təm gia i gwu yibə wə dzakayi a,

¹⁶ 'Ey mih! Ey mih! Nsheiŋ yimbum i kwili wələ wi nǐ kə wi lafi gwu bəh bəmbuŋ bə təsini bə libliki bəkəkəki bəh bə bə bəkəkəki lə gbuuu, mwayi i gwu wə bəh biēiŋ num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli bəh ŋkaiŋni wi kitəh ki kpə kiləkəli bəh kpə wi fukuli wi ləkəli.

¹⁷ Bə yaŋa mbum bi a mbiəŋə wimu wə lə a?'

Ayaka bətii kwili bəŋgwuki bəchi bəh bəni bə bə nǐ nyaniki i bəŋgwuki wə bəh bə bə nǐ nəmki yeiŋ bəh bəni bəchi bə bə nǐ nyaniki i bəkə fə shi, bi numki tə i dzəh yi dəəŋ wə.

¹⁸ Bə bi yeiŋki fimiəkə fi yaka si wi fiiki bə bi nya ja yi mindəm dzaka a, 'Kwili wə wi si kə i num ka kwili wələ chu kə winaiŋ a?'

¹⁹ Bə bi chum kwəŋə fukuh i kifwu kibə wə, si bə dəki chuŋsi kifwu, nya ja yi mindəm dzaka a, 'Ey mih! Ey mih! Nsheiŋ yimbum i kwili wələ, bəni bəchi bə bə kaŋaki bəŋgwuki i bəkə kwati mbum i mbum bi wə! Yaka bə kaasi wi a mbiəŋə wimu wə a?'

²⁰ Mbēiŋ bə mbēiŋ kə i tumi ki Nyɔ wə, mbēiŋ lāŋki fimbēiŋ i gia yə yi num i wi. Mbēiŋ bəchi bə mbēiŋ kə bəni bə Nyɔ bəh bwa bə ntum bə Jisəs bəh bəni bə ntum bə Nyɔ bəchi, lāŋki kəm Nyɔ kə wi tēiŋ lə nsaka i gia yə wi fə i mbēiŋ!"

²¹ Ayaka chinda wi Nyɔ wi ləkəli widəkə ka dza giŋ kifafŋ kitəh wi num aka nəkə wi gəkəni wimbum, lə shi wi i kinchwə kimbum wə lə gbuuum.

Si wi ləə shi yakadəiŋ ka dzaka a, “Akə ayaka si bə bi ləə shiki wə kwili wi Babilən, wə bi shi bəh ŋga ayakadəiŋ, bə kəbi i bi chu yeiŋ wə wə.

²² Bə kəbi i bi chu wəkə kichəŋŋ na twəsi nabə júm nabə kisəŋ nabə kijəŋ i wə wə. Bə kəbi i bi chu yeiŋ na mi wi nəm, fiəŋ fidəkə kəŋ a numki na finaiŋ i wə wə. Bə kəbi i bi chu wəkə na ŋkəm wi naka i wə wə.

²³ Naka ki baiŋsini bi chu baiŋ kə i wə wə. Bə bi chu wəkə kə ja yi nyum miŋkpaŋa na twəsi nabə yi miŋkpaŋa wimfiəŋ dzaka i wə wə. Yi bi numki yakadəiŋ kəm bəni bə shi bə i wə wə nı kə bəni bəmbum fa kuku, wə nı fwəkyi kitumi kichi bəh mfim bia.

²⁴ Akə i kwili wələ wə mwa mi bəni bə ntum bə Nyə bəh bəni bə akə bə Nyə kə i wi kaŋ. Ayaka a num wi wə bəni bəchi bə bə wəyiki i fa kuku kə i wi kaŋ.”

19

Bə nya kiŋkəksi i Nyə

¹ Si yəmaka nı tsə, mih dza wəkə fiəŋ fii i tumi ki beiŋ wə aka mbaŋ wi bəni wimbum, wili a, “Kiŋkəksi nŋm i Nyə wibuku wə.

Akə wi wə wi bwiliki bəni, a kaŋaki wi mbum bəh ŋga.

² Wi təiŋyiki bənsaka bu biəli ŋkəŋ bəh dzəh yi chəŋ. Wi faəŋ lə ŋgəkə i miŋkpaŋa wi təkəlini wə wi nı bəkəli nshwain yichi bəh nəni ki ki təkəlini.

Wi kə wi chukuli i miŋkpaŋa wiwə gia yi bəni bu bə nəm bə wi ni wəyiki.”

³ Ayaka bə chu fiəni wili a, “Kiŋkəksi nŋm i Nyə wə.

Miəkə mə mə yakaki i kwili wələ wə bi yakaki jəbi wichi kiŋkəksi kiwə kəbi.”

⁴ Bəchə’ bəni bə mbaŋfia ntsə bənaa bəh bieŋ biwəm biə binaa gbə i kuku nya kiŋkəksi kimbum i Nyə wə, wi shinum i kiŋkii ki wə. Ayaka bə bə dzaka a, “Yi nŋm ayaka. Kiŋkəksi nŋm i Nyə wə.”

⁵ Ja yidəkə ka buku dzə i kiŋkii kiwə wə dzaka a, “Mbeŋ bəchi bə mbeŋ kə bəni bə nəm bə Nyə, mbeŋ kəksi Nyə wibukumbeŋ, mbeŋ bəchi bə mbeŋ lwaki wi, nabə bənchiŋ bənchiŋ bəh bəmbum bəmbum, mbeŋ nyāki kiŋkəksi i wi.”

Dzini bi ndzə wi miŋkpaŋa wi Waiŋ Jaka

⁶ Mih dza wəkə fiŋ fi num aka ja yi mbaŋ wi bəni wimbum, yi fii aka ja yi bəkə yə yi shiki i kaŋŋ wə, wam aka dzaŋ yə yi wamyiki bəh ŋga a,

“Kiŋkəksi nŋm i Nyə wə,
kəm Bah wibukumbeŋ wə Nyə
wə wi Kaŋaki Ŋga Bichi si saka lə.

⁷ Bukumbeŋ sāŋliki, bə lāŋ, nyā kiŋkəksi i wi,
kəm jəbi wi ndzəni wi miŋkpaŋa wi Waiŋ Jaka dzə
lə,

Kpə wi num wi keiŋsi lə gwu yi.

⁸ Bə nya lə wi bəh mbuŋ wi num lə lweslweslwes
bain mwayi, wi ləh.”

(Mbuŋ wələ kə kimfə ki chəŋ ki bəni bə bə kə bə Nyə).

⁹ Ayaka chinda wi Nyə wə ka chu dzaka i mih a,
“Nyāka shi yələ a, ‘Ndzəŋni bimbum kə i bəni bə
bə kə num bə laka bə a bə dzə i dzini bi ndzə wi
miŋkpaŋa wimfiŋ wi Waiŋ Jaka wə.’ ” Ayaka wi

chu dzaka i mih a, “Bəndzaka bələ kə na bəndzaka bə ŋkəŋ bə Nyə.”

¹⁰ Mih ka dza gbə i gvu yi wə i nyâ kin̄k̄oksi kimbun i chinda wi Nyə wiwə. Wi ka dzaka i mih a, “Kiə wə ki fâ kə yaka. Mih kə tə a mi wi nəm ka wə bəh bwa bə nah bə bə kə bə kaŋa gia yə bə dzakaki kəm Jisəs. Nyâ kin̄k̄oksi kimbun num i Nyə wə. Gia yələ bə dzakaki kəm Jisəs* akə na yi mwi yə bəni bə ntum bə Nyə nǐ dzakaki.”

Waiŋ Nyə tumdzi bəmbaiŋŋni bu

¹¹ Mih dza yeiŋ si beŋ weli, kikun ki fukuli kidəkə num feiŋ. Mi wə wi yəkəki i ki beŋ bə bəŋ a Mi wə Wi kə Wi num a Ja yi wə bəh a Mi wi ŋkəŋ, wi si təiŋyi bənsaka bu nabə i tum jum yi chəŋ.

¹² Dzəkəh yi kə aka ləm wi gbuku, bifə bi ŋkun biduli num i fwu wi wə. Wi nǐ kaŋaki yeli num bə nyaka i wi wə mi widəkə kiə kə wi a kəbi a wi.

¹³ Wi nǐ kə num bə tum dala wi dəŋ i gwu yi wə num bə juli i mwa mə. Yeli wə bə nǐ bəŋki wi yeiŋ kə a Gia yi Nyə.

¹⁴ Ayaka bəni bə jum bə tumi ki beŋ biəli wi i jum wə bə num i bikun bi fukuli beŋ num bə ləh bəmbun bə num lə lweslweslwes, baiŋ fuku lə buuu.

¹⁵ Nywə wi kwani wi jum nǐ bukuki i dzaka ki wə, a num wə wi bi tumdzi bitumi yeiŋ wə, saka bə bəh ŋga bimbun. Wi bi bwili shəm yi bəkəli yi Nyə wə wi kaŋaki Ŋga Bichi chusi i bəni. Shəm yi Nyə yələ kə yə yi fukusiki na bəh ŋga asi bə si dəiŋyi mitam mbih ləŋ buku.

---

* **19:10** Nabə a, “...Gia yələ Jisəs dzakaki...”

16 I mbuŋ wi wə bəh i jəŋ yi wə kə num bə nyaka yeŋi wələ yeiŋ a, “Ŋkuŋ wi bəŋkuŋ, bəh Bah wi bəbah.”

17 Ayaka mih chu yeiŋ chinda wi Nyə widəkə wi numbeiŋ i kintəəŋ ki wəŋ wə. Wi nǐ numki yaka wi wili bəəŋ minyəni michi mə mə fuliki beiŋ wi dzaka a, “Mbeiŋ dzə juŋni i bini bimum biə Nyə fə.

18 Mbeiŋ ni dzi lə biwini bi bəŋkuŋ, bəh kifwu ki bəni bə jum, bəh bəni bə bə kaŋaki ŋga, bəh bikum bəh bəni bə bə yəkəki bi, bəh bi bəni bəchi bə bə kə mfá, bəh bə bə kəkə mfá, bəh bə bə kə bəŋchiŋ bəŋchiŋ bəh bəmbum bəmbum.”

19 Mih ka yeiŋ nyam yi gumini bəh bəŋkuŋ bə kuku bəh bəni bəbə bə jum bə juŋni i tum jum bəh mi wə wi num i kikum wə, bəh mbu bəni bə jum.

20 Ayaka jum yisi, bə ka kwa nyam yi gumini yiwə, bəh mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kə mi wi ntum wi Nyə. Mi wələ kə wə wi si dzə i nyam yiwə nshiŋ, fə gia yi dzaka ki wəmni. Gia yiwə num yə yi nǐ fwəkyiki bəni bə kaŋa bəŋchəsi bə nyam yi gumini yiwə i gwu yibə wə, nya kiŋkəksi kimum i kimbwəsi ki nyam yi gumini yiwə. Wi nǐ lə bə bəfa bələ bə keiŋki bəwəm i limi ki di bimu wə a num gbuku bəh mikaiŋ migbuku mə fiiki feiŋ.

21 Ayaka wi wə wi shinum i kikum kə beiŋ ka gbayiki kiŋka ki bəni bə bəh nywə wi jum wə wi nǐ bukuki i dzaka ki wə, minyəni michi ka dziki gwu yi bəni bəwə a kidəŋ kibə wə.

20

I sakaki i tsə buku jla nchuku

¹ Ayaka mih ka dza yeiŋ chinda wi Nyɔ widəkə si wi shiki dzəki i bəiŋ kaŋa kiŋ'weli ki fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔŋ, bəh nsəŋ wimbun i tseiŋ yi wə.

² Ayaka wi kwa kiŋkum ki nyam yə yi bwəsiki kətə a num juŋŋ yi kikpu yə yi kə ŋkpeleli chu num Satan, ka kaŋa yi bəh nsəŋ a wi nŋm feiŋ i tsə bŋku jia nchuku.

³ Si wi kaŋa yakadəiŋ, wi ka ləɔ shi i fəŋ kə ki shiki lə ŋɔɔŋ, ka fah, laa baŋ dzaka kiwə a wi nŋmki i yeiŋ kintəŋ, ka wi bi ma chu nyaniki fwəkyi bəni i bitumi wə, i tsə buku na ka jia nchuku yə bi tsə. I yəmaka cheiŋ bə bi ka chu shwa wi wi ghani i fijsəbi wi twəsi wə.

⁴ Mih ka chu yeiŋ biŋkii bi bəŋkuŋ, ayaka bəni bə bə nǐ shinum i yeiŋ wə akə bə bə nya ŋga bi sakani bənsaka i kaŋ yibə wə. Ayaka mih ka yeiŋ tə biŋ'waka bi bəni bə bə nǐ wəɔyi təiŋyi kifwu kibə kəm bə nǐ fukuki kəm Jisəs bəh kəm gia yi Nyɔ. Bəni bələ kə bə bə nǐ ka nya dəkə kiŋkəksi kimbun i nyam yi gumini yə bəh i kimbwəsi ki ayaka bə nǐ ka fə dəkə kinchəsi ki nyam yi gumini yiwə i shi bibə wə nabə i tseiŋ yibə wə. Bələ kə bə bə nǐ fiəni dzə bəwəm i sakaki bə bəh Klistus i jia nchuku wə.

⁵ Bəni bələ bə nǐ fiəni dzə bəwəm lə akə num ndza wi ninshiŋ. Kiŋkaa ki bəni bə bə nǐ kpiyi nǐ ka fiəni dzayi dəkə bəwəm, i tsə buku na si jia nchuku nǐ tsə.

⁶ Bəni bə bə kə bəh ndzəŋni bimbun bəh baiŋni, kə bə bə bi kaŋaki di i ndza wi kpi wi ninshiŋ wələ wə. Kpi yi kəmsini chu kaŋaki kə ŋga i bə fuŋ. Bə bi numki num bətii mfə gia bə Nyɔ bəh mbwili wə Nyɔ nǐ kaka, bə bəh bə bi numki i sakaki i tsə buku i jia nchuku wə.

Bə bi kaasi lə Satan

⁷ Jəbi wə jía yələ nchuku bi tsəki, ma bə bi ka shwa yatəkə Satan i jun yǐ nsəŋ wə,

⁸ wi bi buku dzə i nyaniki fwəkyiki bitumi bichi biə bi kə i bimbū bi mbi wə binaa. Bitumi biwə num Gəg bəh Magəg. Wi bi junniki bə, bə sisi i tum jum. Bə bi ləŋki aka mishambu i kinchwə kimum wə.

⁹ Bə bi buku wəŋ tsə mbi wələ wichi fiəlibəŋ di bi bəni bə akə bə Nyə bəh kwili wə wi kə i wi shəm. Ayakalə, gbuku bi nyə dzə i bein wi kaasi bə bəchi.

¹⁰ Bə bi ka kwa ŋkpeli wə wi nyaniki fwəkyiki bə, bə lə i limi ki di bimu, biə gbuku bəh miŋkaiŋ mi gbuku fiiki yein, i di biə nyam yǐ gumini yə bəh mi wə wi nyiki ntəkə a ŋgaiŋ kə mi wi ntum wi Nyə kə. Bə bi numki feiŋ yein ŋgəkə nchəkə bəh nshi jəbi wichi na kiŋgəksi kəbi.

Nsaka wi gəksini

¹¹ Ayaka mih ka dza yein kiŋkii kimum kifukuli, chu yein mi wə wi nǐ shinum i ki wə. Ayaka bəoli bəh nshwaiŋ dza nyə i wi nshiŋ ka laka, bə nəki chu yein kə bə i di bidəkə wə.

¹² Mih yein tə bəni bəchi bə bə nǐ kə bə kpiyi lə bəmbum bəh bəchiŋ bəchiŋ, num bə numbein i kiŋkii nshiŋ. Ayaka bə wəli biŋwakti, wəli chuku kidəkə num ki kiyeli ki bəni bə bə kaŋaki nəni. Bə ka yisi i təiŋyiki bənsaka wi bəni bə bə nǐ kə bə kpiyi lə, biəli asi kimfə ki mi nǐ kə a num asi bə nyaka i biŋwakti biwə wə.

¹³ Bəkə yimum yə bwili bəni bə bə nǐ kə bə kpiyi lə yein bə dzə. Ayaka kpi bəh tumi ki bəni bə kpiyini kə bwili tə bəni bə bə nǐ kə bə kpiyi lə yein bə dzə. Bə

ka təiŋyiki bənsaka bəh mi biəli gia yə wi ni kə wi fə lə.

¹⁴ Ayaka bə ka ləə kpi bəh tumi ki bəni bəkpili i limi ki di bimu, biə gbuku fiiki yeiŋ. Limi kələ gbuku fiiki yeiŋ akə kpi yi kəmsini.

¹⁵ Yeli wi mi kabə num maka bə nyaka wi i kiŋwakti ki bəni bə bə kaŋaki nəni, yaka bə bi ləə lə wi i limi kə gbuku fiiki yeiŋ.

21

Bəəli wimfian bəh kuku wimfian

¹ Mih dza ka yeiŋ lə bəəli wimfian bəh kuku wimfian, kəm bəəli wikpu bəh kuku wikpu ni kə num wi dza laka lə, kinchwə kimum tə chu kəbi.

² Mih ka yeiŋ kwili wi baiŋni, a num Jelusalem wimfian wi buku dzə i beiŋ i Nyə ka shiki dzəki aka miŋkpaŋa wimfian wə bə lafi i tsə nya i nyuwi.

³ Ayaka mih ka wəkə ja yi dzaka i kiŋkii kə beiŋ na bəh ŋga a, “Mbeŋ tsēiŋ, di biə Nyə ni nəki si num lə bəh bəni. Wi ni nəki bəh bə. Bə ni numki bəni bu, wi Nyə mwi num bəh bə, wi num Nyə wibə.

⁴ Wi ni yaŋa mindəm michi i dzəkəh yibə wə. Ayaka bəni kəbi i bi chu kpiyiki, gia yidəkə bi num kə a bəni chuŋsiki kifwu nabə də nabə i wəkəki ləli bidəkə, kəm gia yə yi ni yisi kə yi tsə lə.”

⁵ Ayaka wi wə wi num i kiŋkii wə ka dzaka a, “Mbeŋ tsēiŋ, mih ni fə gia yichi i liə yi fiəni chu yimfian.” Wi chu dzaka i mih a, “Nyāka gia yələ i kiŋwakti wə, kəm bəndzaka bələ kə bə ŋkəŋ a num bə bəni kə i jləki mfi yeiŋ wə.”

⁶ Wi chu fiəni dzaka i mih a, “Yi num lə. Akə mih Alfa, a num mih Omega. Akə mih kin'yisi, a num mih Kiŋəksi. Mi wə kindəŋ wəmki wi mih ni nya

lə wi bəh mwi mi dzəŋə mə mə nyaki nəni wi mu maka wi gəm fiɛŋ fidəkə.

⁷ Mi wə wi bi tumdzi, wi bi kwati biɛiŋ biələ bichi i mih. Mih bi numki Nyɔ wi, wi num waiŋ wuŋ.

⁸ Ayakalə, bəni bə bə kaŋaki kə shəm bəh bə bə kə maka bə bum i Nyɔ, bəh bə bə fəki gia yichu bəh bə bə wəyiki bəni bəh bə bə fəki kinyeŋ ki təkəlini bəh bə bə kə bəmfim bəh bə bə tsaki bənyɔ bədəkə bəh bəni bəchi bə bə nyiki ntəkə, di bibə bi numki num i limi ki di bimu biə gbuku bəh miŋkaŋ mi gbuku fiiki yeiŋ. Ayaka yələ kə kpi yi kəmsini.”

Jelusalem wimfiŋ

⁹ Ayaka chinda wi Nyɔ widəkə i mbaŋ wi bəchinda bə Nyɔ bə nanitaŋ nī kaŋaki bilɛti nanitaŋ num bi jikə bəh bəŋgəkə bəgəksini nanitaŋ bə, dza dzə dzaka i mih a, “Dzə mih chūsi Miŋkpaŋa wimfiŋ wə akə kpə Waiŋ Jaka i wə.”

¹⁰ Wi ka giŋ mih, mih num i Kiŋ^lwaka ki Nyɔ wə, buku wi tsə i ŋkwuŋ wimbun wi dəŋ widəkə wə. Wi chusi mih bəh kwili wi baiŋni wə akə Jelusalem, num wi buku i beŋ i Nyɔ wə ka shiki dzəki.

¹¹ Wi nī shiki yakadəiŋ, baiŋni bi Nyɔ baiŋ i wi wə mwayi aka tə widəkə wi mwayiki bə bəŋ a Jasba, baiŋ lə saksak aka mijwə.

¹² Kwili wiwə nī kaŋaki lə mbaiŋ wimbun wi ndəŋəyaka, kidzaka num i mbaiŋ wiwə wə jwəfi ntsə bəfa, bəchinda bə Nyɔ jwəfi ntsə bəfa num i dzaka biwə wə. Bə nī kə bə nyaka biyeli bi chwəŋbijuŋ bi Islae jwəfi ntsə bəfa i dzaka bi mbaiŋ biwə wə.

¹³ Dzaka biələ nī kə i kimbu kə wəŋ bukuki yeiŋ bitali, num i kimbu ki dzəgwuŋ wə bitali, num i

kimbu kishəiŋ wə bitali, num i kimbu kə wəŋ liəki bitali.

¹⁴ Kitə ki chaka ki mbaiŋ kiwə nǐ kə jwəfi ntsə bəfa num bə nyaka biyeli bi bwa bə faaŋni bə Waiŋ Jaka bə jwəfi ntsə bəfa i bi wə.

¹⁵ Chinda wi Nyə wə wi nǐ dzakaki i mih nǐ kaŋaki kimfəkə num mbəŋ num bə keiŋsi bə chwaka ki kpə ki bəkəli. Kimfəkə kiwə nǐ kə i fəkə kwili wiwə bəh dzaka bi mbaiŋ bəh bimbu bi mbaiŋ.

¹⁶ Kwili wiwə nǐ kə bimbu binaa bi num a liŋ bichi, dəŋ biwə bəh yamni biwə nǐ kə a liŋ. Ayaka wi ka fəkə kwili wiwə bəh mbəŋ wi wə, wi buku bəmay nchuku bəh giyite (1,500). Asi wi si fəkə yamni biwə bəh dəŋ biwə bəh ndəŋəyaka wiwə wi buku a liŋ.

¹⁷ Wi fəkə tə nchumi* wi kimbu kiwə wi num bəntəm mbaŋtia ntsə bəsə (36) i kifəkə wə. Ayaka chinda wi Nyə wə nǐ fəkəki bəh kimfəkə a num ki mi wiwəm si wi fəkəki yeiŋ.

¹⁸ Bə nǐ maa bimbu biwə bəh kitəh ki kpə kiləkəli kidəkə bə bəŋ a Jasba, kwili wiwə mwi num bə maa bəh chwaka ki kpə ki bəkəli a kiki, ki baiŋ lə saksak aka mijwə.

¹⁹ Bə nǐ lafi chaka ki mbaiŋ kikwili kiwə bəh ŋkaiŋni kitəh ki ntsuŋ kiləkəli kidəkə chi chi. Ki ninshiŋ nǐ kə bə bəŋ a Jasba, ki kəmsini num a Safiya, ki kiŋkəmsi kitali num a Aget, ki kiŋkəmsi ki naa num a Emelal,

²⁰ ki kiŋkəmsi kitəh kiwə num a Ōniks, ki kiŋkəmsi kisəə num a Kanilian, ki kiŋkəmsi ki nanitaŋ num a Klisolit, ki kiŋkəmsi ki nyan num a Belil, ki kiŋkəmsi ki bwukə num a Təbas, ki kiŋkəmsi ki

---

* **21:17** Nabə ndəŋəyaka wiwə.

jwəfi num a Klisəbles, ki kiŋkəmsi ki jwəfi ntsə mu num a Jasint, ki kiŋkəmsi ki jwəfi ntsə bəfa num a Emelal.

²¹ Dzaka bi mbaiŋ biələ jwəfi ntsə bəfa nī kə num bə keiŋsi bəh kpə wi fukuli jwəfi ntsə bəfa, i dzaka ki mbaiŋ kimu wə num bə nī keiŋsi bəh kpə wi fukuli wimu. Dzəh yi kwili yiwə nī kə num bə keiŋsi bəh chwaka ki kpə ki bəkəli a kiki, dzəh yiwə baiŋtəli aka mijwə.

²² Mih nī ka yeiŋ dəkə juŋ yi fəni yi gia i kwili wələ wə, kəm Bah Nyə wə wi Kaŋaki Nga Bichi bəh Waiŋ Jaka nī kə num juŋ yi fəni yi gia feiŋ.

²³ Ayaka kwili wiwə nī nəŋki kə wəŋ nabə fiəŋŋ i baiŋki feiŋ, kəm baiŋni bi Nyə nī kə baiŋni feiŋ, ayaka Waiŋ Jaka num naka ki baiŋsini kiwə feiŋ.

²⁴ Bitumi bichi bi nyaniki num i baiŋni bi kwili wiwə wə, bəŋkuŋ bə fa kuku bi dzəki bəh mbum bibə i kwili wələ wə.

²⁵ Bə bi baŋ kə dzaka bi mbaiŋ bi kwili wələ na i chəkə himu wə, kəm biŋ bi lansi ji kə feiŋ.

²⁶ Bə bi dzəki bəh mbum bəh kiŋkəkni ki bitumi bichi i kwili wələ wə.

²⁷ Ayakalə, fiəŋ fiə fi kə fi baiŋ kə bi lansi liə kə i kwili wələ wə. Mi wə wi fəki gia yi gumini nabə wə wi nyiki ntəkə bi liə kə yeiŋ. A bi liə a bəni bə bə kə bə nyaka kiyeli kibə i kiŋwakti ki Waiŋ Jaka kə ki kə num bə nyaka kiyeli kə ki kaŋaki nəni yeiŋ.

22

Bəkə yə yi nyaki nəni

¹ Chinda wi Nyə wə chusi mih bəkə yə yi nyaki nəni yi buku dzə i kiŋkii ki Nyə bəh Waiŋ Jaka cheiŋ, yi shiki yi baiŋ alə saksak aka mijwə.

² Yi nǐ shiki yakadəiŋ tsə i kintəəŋ ki dzəh ki kwili kiwə wə. Kpəiŋ wə wi nyaki nəni nǐ kəəki lə i kikpa ki bəkə kiwə kichi wə. Kpəiŋ wələ nǐ wumki mintam ŋkaiŋni jwəfi ntsə bəfa i jia wə, wum i na winaiŋ fiəŋŋ wə.* Dzeŋni wi kpəiŋ wələ nǐ kə tsa bə chuku mi wichi yeiŋ.

³ Fiəŋ fiə Nyə kə wi faaŋ ləiŋ yeiŋ bi lansi numki kə i kwili wələ wə. A bi numki num kiŋkii ki Nyə bəh ki Waiŋ Jaka feiŋ. Bəni bu bə nəm bi nyaki kiŋkəksi kimbum i wi.

⁴ Bə bi yeiŋki lə shi bi, yeli wi bi numki num bə nyaka i shi bibə cheiŋ.

⁵ Biŋ bi chu ji kə feiŋ, bə bi chu nəŋ kə baiŋni biə a nyaki naka ki baiŋsini nabə wəŋ, kəm Bah Nyə bi numki baiŋni bibə. Bə bi sakaki aka bəŋkuŋ jəbi wichi kiŋgəksi kəbi.

Jisəs dzəkə lə i fiŋəbi wə twəsi

⁶ Ayaka chinda wi Nyə wə ka dzaka i mih a, “Bəndzaka bələ kə bə ŋkəŋ a num bə bəni kə i jiəki mfi yeiŋ. Bah wə wi kə Nyə wi biŋ'waka bi bəni bu bə ntum, wi faaŋ chinda wi a wi dzə fūku i bəni bu bə nəm, gia yə yi kaŋaki i ni dzə di i jəbi wijuli wə.”

⁷ Jisəs dzakaki a, “Mbeiŋ wəkəli, mih dzəkə lə i jəbi wə twəsi.” Ndzəŋni bimbum kə bi mi wə wi jiə ntum wi Nyə wələ wi kə bəndzaka bə bə kə i kiŋwakti kələ mə.

⁸ Mih Jən kə num mih nǐ wəkə chu yeiŋ gia yələ yichi. Ayaka jəbi wə mih nǐ wəkə ka chu yeiŋ yi gia yakadəiŋ, ka gbə i gvu yi chinda wi Nyə wə wi nǐ chusiki gia yiwə i mih, i nya kiŋkəksi kimbum i wi.

* 22:2 Nabə a, “...wum mintam jwəfi ntsə bəfa chi chi i jia wə.”

9 Ayakalə, wi dzaka i mih a, “Kiə wə ki môm kə. Mih kə tə a mi wi nəm aka wə bəh bwa bə nah bə bə kə bəni bə ntum bə Nyə bəh bəni bə bə jəki bəndzaka bə bə kə i kiŋwakti kələ mə. Nyá kiŋkəksi kimbunum i Nyə.”

10 Ayaka chinda wi Nyə wə chu dzaka i mih a, “Kiə wə ki nyŭmi kə ntum wi Nyə wələ wə wi kə bəndzaka bə bə kə i kiŋwakti kələ mə, kəm jəbi wə yi bi numki si num kəmsi dzə lə.

11 Mi wə wi fəki gia yichu fəki gia yichu, mi wə wi fəki kinyeŋ wi baan a fəki kinyeŋ. Mi wə wi fəki gia yindzəŋni fəki gia yindzəŋni, mi wə wi baiŋŋki wi baan a bāiŋŋki.”

12 Jisəs dzaka a, “Mbein wəkəli, mih dzəki lə i jəbi wə twəsi. Ayaka mih dzəki bəh ŋgəm i gəm mi wichi biəli kimfə ki.

13 Akə mih Alfa, a num mih Omega. Akə mih ninshiŋ, a num mih jum wə. Akə mih Kin'yisi, a num mih Kiŋgəksi.”

14 Dzəŋni bimbunum kə i bəni bə bə wəkə bəmbun bəbə, ka bə liə i dzaka ki mbain wə i liə tsə i kwili wiwə wə, ka bə bi kwati di i dzi i kpein wə wi nyaki nəni.

15 Bəni bə bə num baan biŋ i dzaka ki mbain wə kə bə bə fəki aka bíə, bəh bə bə fakaki, bəh bə bə fəki kinyeŋ ki təkəlini, bəh bə bə wəyiki bəni, bəh bə bə tsaki bənyə bədəkə, na bəh bəni bə bə kəŋki ntəkə, nyi ntəkə.

16 “Mih Jisəs fāan chinda wun i mbein i dzaka gia yə yi tsəki i bijunni bi bəni bə bumni wə. Mih kə Wain bəh Fintəəŋ fiə fi tumbuku i chwəŋkijun ki Nkun Debit wə, num mih Jəŋ wi kinchəŋchəŋ.”

¹⁷ Kiŋ'waka ki Nyɔ bəh Miŋkpaŋa wi Mfiŋ dzaka a, “Dzê!” Na ndə wə wi wəkəkɪ, dzaka tə a “Dzê!” Mi wə kindəŋ wəmki wi dzê, mi wə wi nəŋki i dzə, wi dzê, kəm wi ni kwati lə mwi mə mə nyaki nəni maka wi gəm fiɛŋ fidəkə.

Ntəfi wi gəksini

¹⁸ Mih kiŋki mi wichi wə wi wəkəkɪ ntum wi Nyɔ wələ wə wi kə bəndzaka bə bə bukuki i kiŋwakti kələ mə a, mi ka məm i kpɛiŋsi gia i yeiŋ wə, ma Nyɔ tə bi kpɛiŋsi i gwu yi wə bəŋgəkə bə bə dzaka i kiŋwakti kələ mə.

¹⁹ Mi ka məm i dzə bwili gia i bəndzaka bə bə bukuki i kiŋwakti kələ mə bə akə ntum wi Nyɔ, ma Nyɔ tə bi ma bee a wi kwati ŋki kimbu i kpɛiŋ wə wi nyaki nəni bəh mbi di i kwili wi baiŋni wə a num yə bə nyaka i kiŋwakti kələ mə.

²⁰ Mi wə wi dzaka kəm gia yələ dzakaki a, “I yi ŋkəŋ wə, mih dzəkɪ lə i jəbi wə twesi.” Yi nŋm ayaka. Bah Jisəs, dzê!

²¹ Ma Bah Jisəs chŋsi mbɛiŋ bəchi bə bə kə bəni bə Nyɔ bəh shəm yi yindzəŋni. Yi nŋm ayaka.

**Kinwakti ki Nyɔ Minƙaiŋ Mifian
Chungmboko: Kinwakti ki Nyɔ Minƙaiŋ Mifian (New
Testament+) for Cameroon**

copyright © 2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chung (Cung)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-05-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Dec 2025 from source files dated 1 May 2025

ff8b447d-0e78-5782-840d-48c27035a093